

ČINNOST 2. (ZPRAVODAJSKÉHO) ODDĚLENÍ ŠTÁBU VELITELSTVÍ I. SBORU V PRAZE.

PŘÍSPĚVEK K PROBLEMATICE VOJENSKÉHO ZPRAVODAJSTVÍ PŘED DRUHOU SVĚTOVOU VÁLKOU

MILAN VYHLÍDAL

VYHLÍDAL, M.: The Activity of the 2nd (Intelligence) Department of the Headquarters Staff of I Corps in Prague: A Contribution to the Study of Military Intelligence before the World War 2. *Vojenská história*, 3, 30, 2026, pp 43-72, Bratislava.

The present study aims to examine the activities of the 2nd (Intelligence) Department of the headquarters staff of I Corps in Prague, which, owing to its defined area of responsibility in the territory of southern and western Bohemia, occupied one of the key positions within the system of corps headquarters. In reconstructing its activities, we are aided not only by the substantial state of the source base, but also by the fact that, during its relatively brief yet intensive existence, a number of officers with diverse (and sometimes highly controversial) careers served there; in the period after 1945, and subsequently also following the February coup three years later, this led to their investigation. The analysis of surviving authentic materials originating from the activity of I Corps headquarters, supplemented by information from post-war interrogation protocols of persons involved, then helps us to gain insight into the wide spectrum of challenges that awaited intelligence officers of Prague I Corps during the complex 1930s.

Keywords: Czechoslovak defence intelligence, General Staff, I Corps, Abwehr.

DOI: <https://doi.org/10.69809/vojhist.2026.30.3.4>

Úvodem

Československá armáda v předvečer druhé světové války prošla celou řadou změn. V důsledku zhoršující se mezinárodní situace došlo již v roce 1933 k podepsání směrnice zabývající se celkovou reorganizací branné moci. K jejímu naplnění docházelo postupně od poloviny roku 1935 a jednu z novinek představovalo vytvoření nových velitelských stupňů, tzv. sborů, které byly vsunuty mezi zemská vojenská velitelství (ZVV) a velitelství divizí.¹ Uvedenou reorganizací se struktura československé mírové armády měla co nejvíce přiblížit ke složení té válečné. Předchozí rozdělení republiky na čtyři zemské vojenské obvody (tedy na čtyři ZVV) zůstalo sice zachováno, ale se vznikem celkem sedmi sborových velitelství se jejich působnost omezila na velitelskou a částečně správní.²

V rámci štábu velitelství každého sboru vznikala klasická čtyři oddělení, přičemž 2. oddělení bylo vyhrazeno vojenskému zpravodajství. Do činnosti „sborových“ zpravodajských oddělení se pak významným způsobem promítly další změny související s vojenským zpravodajstvím. Předně za hlavního protivníka bylo v roce 1934 uznáno Německo a hlavní strategickou základnou se tak staly české země. Mimo to ještě následujícího roku 1935 došlo

¹ HAMÁK, Bedřich – VONDROVSKÝ, Ivo. *Mobilizovaná československá armáda 1938*. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2010, s. 7. Sborová velitelství vznikla v Praze (I. sbor), Hradci Králové (II. sbor), Brně (III. sbor), Olomouci (IV. sbor), Trenčíně (V. sbor), Košicích (VI. sbor) a v Banské Bystrici (VII. sbor).

² Kolektiv autorů. *Vojenské dějiny Československa III. díl (1918–1939)*. Praha: Naše vojsko 1987, s. 382. Již od podzimu roku 1936 došlo u štábů velitelství jednotlivých ZVV k redukci původních čtyř oddělení na pouhé dvě, přičemž nové 1. oddělení bylo sloučené původní 1. (organizační) a 4. (etapní), nové 2. oddělení bylo sloučené původní 2. (zpravodajské) a 3. (operační). Za doplňující informace děkuji panu Mgr. Pavlu Šrámkovi, Ph.D. ze Státního okresního archivu ve Zlíně.

k převedení veškeré zpravodajské ofenzivy do rukou vojenského zpravodajského ústředí, tedy do kompetence 2. (zpravodajského) oddělení hlavního štábu MNO (HŠ MNO).³

Poté, co v lednu 1937 v souvislosti s nabytím účinnosti zákona o „změně správní působnosti vojenských útvarů“ jednotlivé štáby na velitelstvích sborů definitivně přebraly agendu ze ZVV, se činnost jejich zpravodajských oddělení „zredukovala“ na agendu spojenou se zpravodajským výcvikem a v neposlední řadě na paletu složitých úkolů souvisejících s obrannou (kontrarozvědnou) činností. Sem v krizových 30. letech, kdy zpravodajský nápor ze strany nepřátelsky naladěných sousedů vygradoval, patřila práce spojená se sledováním a vyšetřováním případů německé a maďarské vojenské špionáže, přípravou s tím souvisejících znaleckých posudků a zajišťováním znalců k soudním jednáním.⁴ Zpravodajská ofenziva byla sborovým zpravodajcům sice odejmuta, tedy konkrétně ji nikdy neměli v popisu činnosti, nicméně nadále mohli vyhledávat vhodné zpravodajské individuality ve prospěch 2. oddělení HŠ MNO.⁵

Následující řádky mají za cíl představit činnost 2. (zpravodajského) oddělení štábu velitelství I. sboru v Praze⁶, které v důsledku vymezené působnosti v teritoriu jižních a západních Čech zaujímal v soustavě sborových velitelství jedno z klíčových postavení. V rekonstrukci jeho činnosti je nám nápomocen nejenom solidní stav pramenné základny, ale také skutečnost, že v průběhu poměrně krátkého, zato intenzivního trvání se v něm vystřídala řada důstojníků s rozmanitými (někdy i značně kontroverzními) osudy, což v období po roce 1945 a následně také po únorovém převratu o tři roky později zavadlo příčinu k jejich vyšetřování. Analýza dochovaných autentických materiálů z provenience činnosti velitelství I. sboru⁷ doplněná o informace z poválečných výsledkových protokolů zainteresovaných osob⁸, nám poté pomáhá nahlédnout do širokého spektra výzev, které na zpravodajce z pražského sborového velitelství ve složitých 30. letech čekaly.⁹

³ STRAKA, Karel. *Rekonstrukce československé agenturní sítě a jejich výsledků z let 1933–1939. Zpravodajské ústředí*. Praha : Vojenský historický ústav, 2017, s. 36 – 37.

⁴ Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha (VÚA – VHA Praha), fond (f.) Velitelství I. sboru 1935–1939, inventární číslo (inv. č.) 208, karton (k.) 8, Vojenské znalecké posudky – pokyny, Praha 7. prosince 1936. Zákon ze dne 18. prosince 1936 o změně správní působnosti vojenských útvarů. (Zákon č. 320/1936 Sb.). Dostupné na: <<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/6740/0/2/zakon-c-320-1936-sb-o-zmene-spravni-pusobnosti-vojenskych-utvaru>> [cit. 25. 1. 2026].

⁵ STRAKA, *Rekonstrukce*, s. 36–37 a VÚA – VHA Praha, sbírka (sb.) Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37), signatura (sign.) 37-153-3, Věc: Tajná agentura – hlášení agentů (listopad 1936), folio (fol.) 25.

⁶ Velitelství I. sboru vzniklo 15. října 1935 a nacházelo se v Praze v budově pražského Zemského vojenského velitelství, kterému také podléhalo. Oblast sboru zahrnovala území západních a jižních Čech a patřily pod něj politické okresy Aš, Benešov, Beroun, Bílina, Blatná, Brandýs nad Labem, České Budějovice, Český Krumlov, Domažlice, Duchcov, Falknov nad Ohří, Horšovský Týn, Hořovice, Cheb, Chomutov, Jáchymov, Jilové, Jindřichův Hradec, Kadaň, Kamenice nad Lipou, Kaplice, Karlovy Vary, Kladno, Klatovy, Kralovice, Kralupy nad Vltavou (od ledna 1938), Kraslice, Loket, Louny, Mariánské Lázně, Mělník (od ledna 1938), Milevsko, Most, Nejdek, Pelhřimov, Písek, Planá, Plzeň, Podbořany, Praha – venkov, Prachovice, Přeštice, Příbram, Přisečnice, Rakovník, Rokycany, Říčany, Sedlčany, Slaný, Strakonice, Stříbro, Sušice, Tábor, Tachov, Teplá, Teplice, Třeboň, Týn nad Vltavou, Velká Praha, Vlašim, Žatec a Žlutice. FIDLER, Jiří – SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*. Praha : Libri, 2006, s. 543 – 544.

⁷ Zde se jedná především o materiály z archivního fondu Velitelství I. sboru 1935–1939, které jsou deponovány ve VÚA – VHA Praha.

⁸ Zde jde především o dokumenty z fondu Hlavní správa vojenské kontrarozvědky (f. 302), nebo případně o analytické materiály poválečného ministerstva vnitra z fondu Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z). Oba zmíněné fondy spravuje Archiv bezpečnostních složek v Praze (ABS Praha).

⁹ Předložený text je výsledkem řešení DZRO ZDROVOJ.

2. (zpravodajské) oddělení štábu velitelství I. sboru v Praze

Velitelství sborů postupně vznikala od října 1935 a v nadcházejícím období na ně přecházela veškerá správní a oblastní působnost zemských vojenských velitelství.¹⁰ Prvním a současně epizodním přednostou 2. oddělení I. sboru v Praze se na podzim roku 1936 stal dosavadní šéf 2. oddělení pražského ZVV mjr. gšt. Václav Kopačka. Krátce nato ovšem došlo k jeho převelení na zpravodajské ústředí, kde se stal přednostou nově zřízeného Výzvědného střediska 1 v Praze^{11, 12}

Z původního 2. oddělení ZVV v Praze pocházel také Kopačkův nástupce. Škpt. gšt. Emil Strankmüller, tento pozdější člen legendární „Moravcovy jedenáctky“, byl z pražského ZVV převelen jako přednosta nejprve ke 2. oddělení II. sboru v Hradci Králové, aby se hned v prosinci vrátil do Prahy a zaujal uvolněné Kopačkovu místo.¹³

Koncem roku 1936 zpravodajské oddělení I. sboru posílil ještě další důstojník, kterého měl v blízké budoucnosti očekávat zajímavý osud, škpt. gšt. Jan Krček¹⁴. Zastával zde funkci Strankmüllerova zástupce. Z postupně redukováného 2. oddělení ZVV v Praze vznikající zpravodajské oddělení pražského sboru doplnili ještě dva zkušení zpravodajští důstojníci, štábní kapitáni Rudolf Vladař a Josef Kučera. Sám Vladař původně patřil k ofenzivním zpravodajcům na 2. oddělení HŠ MNO, kam se dostal v lednu 1934. V září následujícího roku se bohužel stal obětí provokace, při které se ho spolupracovníci Abwehru pokusili unést do

Prvním přednostou 2. oddělení štábu velitelství I. sboru se stal mjr. gšt. Václav Kopačka (NA Praha)

¹⁰ Kolektiv autorů, *Vojenské dějiny*, s. 382. Vlastní organizaci štábu sborových velitelství upravoval „Organisační předpis pro vyšší velitelství (Org–III)“ z roku 1936. Ten se do dnešních dnů dochoval zřejmě pouze v návrhové podobě (připomínkové řízení probíhalo na jaře a v létě 1936), kde se počítalo ještě s dělením 2. oddělení na 1) přednostu, 2) studijní a výcvikovou skupinu (měla mimo jiné řídit i výzvědné zpravodajství), 3) pátrací skupinu (mající v gesci také obranné a ofenzivní zpravodajství) a na 4) pomocnou kancelář. Nicméně skutečnost, že zpravodajská ofenziva přecházela do rukou 2. oddělení HŠ MNO, si ve složení a kompetenci skupin musela vynutit změny. Ty jsou pak dobře patrné z obsahu „Organisačního předpisu pro vyšší velitelství (Org–III)“ z roku 1938, který předpis z roku 1936 nahradil, a kde se již o ofenzivním zpravodajství nehovoří. VÚA – VHA Praha, f. 1. (operační) oddělení HŠ MNO 1919–1939, k. 129, inv. č. 3948, Organisační předpis pro vyšší velitelství (Návrh), s. 51 – 52.

¹¹ K problematice uvedeného pracoviště více například: VYHLÍDAL, Milan. Výzvědné středisko I Praha a jeho nástupci (1936–1939). Příspěvek k fungování čs. vojenské zpravodajské služby před druhou světovou válkou. In: *Vojenská historie*, 2025, roč. 29, č. 2, s. 7 – 28.

¹² VÚA – VHA Praha, sb. Kvalifikační listiny, Kvalifikační listina Václava Kopačky, nar. 1894, Kvalifikační listina Část I.

¹³ VÚA – VHA Praha, sb. Kvalifikační listiny, Kvalifikační listina Emila Strankmüllera, nar. 1902, Kvalifikační listina Část I.

¹⁴ K osobě Jana Krčka například: KREISINGER, Pavel. Plukovník generálního štábu Jan Krček (1901–1961). Dlouhá cesta účastníka zahraničního odboje (velitele Gabčíka a Kubiše) k rehabilitaci. In: *Historie a vojenství*, 2017, roč. LXVI, č. 4, s. 70–83 a NĚMEČEK, Jan. Zpráva škpt. Jana Krčka o československém legionu v Polsku. In: *Historie a vojenství*, 1993, roč. XLII, č. 2, s. 134 – 162.

Německa. To se jim sice nepovedlo, nicméně Vladař při tom přišel o důležité materiály.¹⁵

Uvedená skutečnost s největší pravděpodobností stála za jeho koncem u pátrací služby na ústředí. U zpravodajského oddělení I. sboru pak po celou dobu fungování působil jako přednosta obranné skupiny. Podle dochovaných hodnocení dosahoval i přes dozvuky předchozího incidentu ve službě vynikajících výsledků. V roce 1937 ho štábní kapitán Strankmüller hodnotil jako velmi dobrého a dále upotřebitelného: „*Velmi dobrý instruktor, velmi dobrý zprav. důstojník pro obranné zpravodajství u vyššího velitelství*“.¹⁶

Také Josef Kučera se, podobně jako Vladař, řadil ke zkušeným pracovníkům. V roce 1925 absolvoval zpravodajský kurz pro přednosty 2. oddělení štábů a až do roku 1933 zastával funkci zpravodajského důstojníka u Hraničářského praporu 4 ve Vimperku a Pěšího pluku 42 v Terezíně. Zlom v jeho kariéře nastal v září 1933, kdy se dočkal převelení ke 2. oddělení ZVV v Praze.¹⁷

Do činnosti a konkrétní praxe na zpravodajském oddělení nám dávají nahlédnout výslechové protokoly¹⁸, které byly po roce 1948 sepsány se dvěma klíčovými důstojníky – štábními kapitány gšt. Emilem Strankmüllerem a Janem Krčkem. Podle Strankmüllerova poválečného svědectví se přednosta 2. oddělení staral především o včasné odesílání spisů a znaleckých posudků. Na základě zpravodajského rozkazu a směrnic z hlavního štábu a z taktických podkladů velitele sboru navíc zpracovával zpravodajské části plánů ostrahy a krytu hranic. Ty spočívaly především v podrobném vyhotovení zpravodajských rozkazů a směrnic pro vlastní velitelství a podřízené jednotky, hlavně pro ty, v jejichž prostoru probíhaly opevňovací práce. Přednosta 2. oddělení se svými lidmi dále například zpracovával elaboráty a pomůcky s rozborů prostoru sboru po národnostní stránce a se seznamy osob podezřelých ze špionáže.¹⁹

Jedním z přednostů 2. oddělení I. sboru se stala také pozdější významná osobnost zahraničního odboje – škpt. gšt. Jan Krček (NA Praha)

¹⁵ Archiv bezpečnostních složek Praha (ABS Praha), f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky (HS VKR) (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 472; f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-6-314-2, Seznam zpravodajsky činných osob žijících na území ČSR, fol. 634 a VÚA – VHA Praha, sb. Kvalifikační listiny, Kvalifikační listina Rudolfa Vladaře, Kvalifikační listina – Část I.

¹⁶ VÚA – VHA Praha, sb. Kvalifikační listiny, Kvalifikační listina Rudolfa Vladaře, Kvalifikační listina za kvalifikační rok 1937.

¹⁷ VÚA – VHA Praha, sb. Kvalifikační listiny, Kvalifikační listina Josefa Kučery, Kvalifikační listina – Část I; Kvalifikační listina za kvalifikační rok 1937 a Kvalifikační listina za kvalifikační rok 1938.

¹⁸ Jde o výslechové materiály, které s bývalými zpravodajskými důstojníky po roce 1948 sepisovali příslušníci 5. (obrného) oddělení HŠ MNO. Jednalo se o nástupce nechvalně známého Obranného zpravodajství (OBZ), které vzniklo již koncem druhé světové války u jednotek 1. čs. armádního sboru v SSSR. Jejich činnost provázela celá řada nezákonností. Více k uvedené problematice například: HANZLÍK, František. *Bez milosti a slitování. B. Reicin – Janatík rudého teroru*. Praha: Ostrov, 2011.

¹⁹ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-74-1 3, Protokol sepsaný s plk. Emilem Strankmüllerem dne 25. listopadu 1949, fol. 11.

Již na podzim roku 1936 zpravodajské ústředí informovalo své kolegy na I. sboru o zvýšené činnosti německých agentů v pohraničních regionech. Německé zpravodajské složky zde měly provádět rozsáhlou náborovou akci. V oblastech s velkou hustotou německého obyvatelstva přitom hledaly nové důvěrníky, kteří by svou pozornost upnuli na vznikající pohraniční opevnění. Práci proti německému náporu stěžovalo smýšlení místního německého obyvatelstva, jejichž ochotu ke špionáži navíc umocňovala špatná ekonomická situace.²⁰

Vojenskému zpravodajství se v uvedené době dařilo alespoň identifikovat body, kde se tyto německé „pavoučí sítě“ sbíhaly. Velice zajímavé je, že jedním z lokalizovaných míst se stalo saské městečko Neuhausen s tamější přepážkou obsluhovanou z literatury dobře známým Paulem Thümmelem²¹. Na zpravodajském ústředí tehdy bohužel nevěděli, že tato nebezpečná osoba pracující proti Československu byla současně jejich vlastním agentem s krycím označením A-54. K jeho plnému ztotožnění totiž došlo až po skončení druhé světové války.²²

Pro zajímavost lze uvést, že Abwehr svoji pozornost upíral také na probíhající reorganizaci a vlastní činnost československého vojenského zpravodajství. Německá zpravodajská služba zachytila informace o již zmíněných přesunech agendy ze ZVV na 2. oddělení štábů na velitelstvích sborů a byla jí také dobře známa jejich územní působnost. Abwehr navíc bezpečně zjistil, že se zpravodajci na sborových stupních zabývají výlučně kontrarozvědnou činností, a že zpravodajskou ofenzivu nadále realizuje pouze vojenské zpravodajské ústředí. Do 2. oddělení štábu velitelství pražského sboru se mu ovšem proniknout nepodařilo. Tajemstvím nadále zůstalo jak vlastní členění oddělení, tak jeho personální obsazení.²³

Jedním z důležitých obranných úkolů zpravodajců nejenom na I. sboru se stal monitoring nezaměstnaných osob, které pocházely ze zájmového prostoru a často přecházely hranice do Německa. Značnou výhodou při odhalování zdejší běžné špionáže byl fakt, že ji většinou neprováděli „profesionální“ agenti, ale běžní obyvatelé pohraničních regionů, kteří na sebe často upozornili podezřelým chováním, ať již při pohybu kolem stavení lehkého opevně-

*Přednostu obranné skupiny u 2. oddělení
I. sboru po celou dobu zaujímal
škt. Rudolf Vládař
(NA Praha)*

²⁰ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 329, k. 10, Věc: Zvýšená výzvědná činnost říšsko-německých agentů v severozápadních Čechách. Praha 20. říjen 1936.

²¹ Více k osobě tohoto kontroverzního spolupracovníka československé vojenské zpravodajské služby například: KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav. *Spor o agenta A-54. Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby*. Praha: Naše vojsko, 1994.

²² VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 329, k. 10, Věc: Zvýšená výzvědná činnost říšsko-německých agentů v severozápadních Čechách. Praha 20. říjen 1936.

²³ Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg, f. Nachgeordnete Dienststellen und Einheiten des OKW/Amtes Ausland/Abwehr (f. RW/49), sign. RW/49-627/a, Der geheime militärische Nachrichtendienst der Tschechoslowakei gegen Deutschland (Československá vojenská zpravodajská služba proti Německu), fol. 21–24 a 44.

ní, případně nerozvážným utrácením peněz po návratech z Německa.²⁴ Zájmy zpravodajců z I. sboru se nezaměřovaly pouze na československé občany německé národnosti, ale se svými kolegy z podřízených velitelství (například z 1. divize a z Posádkového velitelství Velké Prahy) a v součinnosti s policií a četnictvem prověřovali také státní spolehlivost samotných firem podílejících se na opevňovacích pracích.²⁵

V době nárůstu agendy došlo ve vedení zpravodajského oddělení také k zásadním personálním změnám. Emil Strankmüller odešel koncem září 1937 na zpravodajské ústředí a jeho místo zaujal Jan Krček. Funkci Krčkova zástupce se následně chopil škpt. gšt. Miroslav Staněk.²⁶ Náplň činnosti Krček v podstatě sdělil od svého předchůdce. Nadále k ní patřilo především schvalování všech důležitých elaborátů a spolupráce s ostatními odděleními štábu na přípravách zpravodajských plánů na zajištění ostrahy a krytu hranic, mobilizace atd. Škpt. Staněk nejenom zastupoval podle potřeby svého nadřízeného, ale současně zastával funkci přednosta výcvikové skupiny.²⁷

Konkrétní organizaci 2. oddělení I. sboru v uvedené době pevně určoval „Organizační předpis pro vyšší velitelství (Org – III)“ z roku 1938. Podle něho se 2. oddělení sestávalo z přednosta oddělení (v uvedené době šlo o zmíněného Jana Krčka), výcvikové skupiny (pod řízením Miroslava Staňka), obranné skupiny (pod stálým vedením Rudolfa Vladaře) a pomocné kanceláře.²⁸

Výcviková skupina pak řídila zpravodajský výcvik²⁹ u podřízených jednotek, práci na zpravodajské části plánů zajištění hranic, výcvik v šifrování a chod šifrové služby. Mimo to

Škpt. gšt. Miroslav Staněk zaujímal funkci zástupce přednosta 2. oddělení I. sboru. Z titulu své funkce byl současně vedoucím výcvikové skupiny (NA Praha)

²⁴ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 329, k. 10, Věc: Zvýšená výzvědná činnost říšsko-německých agentů v severozápadních Čechách. Praha 20. říjen 1936.

²⁵ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 299, k. 9, Věc: Stavitelé při opevňovacích pracích – šetření o spolehlivosti.

²⁶ VÚA – VHA Praha, sb. Kvalifikační listiny, Kvalifikační listina Emila Strankmüllera, Kvalifikační listina – Část I; ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 472 a f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-6-314-2, Seznam zpravodajsky činných osob žijících na území ČSR, fol. 634.

²⁷ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 473–474 a VÚA – VHA Praha, sb. Vojenské osobní spisy, Vojenský osobní spis Miroslava Staňka, nar. 1903, Životopis.

²⁸ Organizační předpis pro vyšší velitelství 1938 (Org–III), s. 84–86. Za jeho poskytnutí děkuji Mgr. Pavlu Šrámkovi, Ph.D. ze Státního okresního archivu ve Zlíně.

²⁹ Jen v letech 1937–1938 2. oddělení I. sboru uskutečnilo několik zpravodajských kurzů. V březnu 1937 proběhl „Zpravodajský kurs pro dorost zpravodajských důstojníků“ pro nové a doposud neškolené důstojníky, kteří měli být v krátké době do svých nastávajících funkcí ustanoveni. O několik měsíců později proběhl

vedla kartotéku zpravodajsky školených osob a tlumočnicků, realizovala vojenskou tiskovou a propagační službu a evidenci zpravodajských pomůcek.³⁰

Obranná skupina měla ve své oblasti na starost kontrarozvědnou činnost, spolupráci s 3. oddělením štábu a justiční službou ve věcech zákona na ochranu republiky, styk s civilními bezpečnostními úřady (především s policií a případně s četnictvem), dozor nad podezřelými osobami, sledování morálního stavu podřízených jednotek, cenzuru a konečně také fotografické práce pro své velitelství.³¹

Při podrobnější rekonstrukci personálního složení 2. oddělení I. sboru jsou nápomocny Krčkovy rozsáhlé výpovědi z let 1949 a 1950. Ambicí následujících řádků není přinést detailní přehled všech důstojníků a zaměstnanců, kteří zpravodajským oddělením prošli, ale zmínit především ty s důležitými funkcemi, případně ty, jejichž osudy se postupem doby zajímavě vyprofilovaly.

Ve struktuře 2. oddělení sborových velitelství zaujímala klíčové postavení obranná skupina. U I. sboru se po celou dobu fungování nacházela pod vedením zmíněného škpt. Vladaře. Ve skupině s ním byli ještě škpt. Kučera, smluvní zaměstnanec kapitán v. v. Stanislav Vondřich a od roku 1938 také por. Jan Brož s kpt. Václavem Medřickým. Posledně jmenovaní působili před příchodem do Prahy jako zpravodajci u Hraníčářského praporu 5 v Chebu a měli zkušenosti z činnosti proti tamějšímu sudetoněmeckému hnutí. Medřický u Vladařovy obranné skupiny navíc konal různou administrativní činnost a vystupoval jako znalec během různých soudních přelíčení.³²

V rámci činnosti obou skupin byl pak důležitý právní referát (s největší pravděpodobností patřící pod obrannou skupinu), který od října 1936 vedl pplk. JUDr. Karel Hartman a po něm mjr. Miloš Prchlík. Tiskový referát fungující pod výcvikovou skupinou měli pak na starosti mjr. Bohuslav Barborka se škpt. Oldřichem Zemkem.³³

Kapitán v. v. Stanislav Vondřich u oddělení pracoval jako civilní smluvní zaměstnanec (ABS Praha)

„Zpravodajský kurs pro přednosty 2. oddělení štábů“ a ještě v dubnu 1938 pětidenní „Zpravodajský kurs pro zpravodajské důstojníky vojskových těles“. VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, č. j. 18664, k. 2, Věc: Zpravodajské kurzy v r. 1937/38.

³⁰ Organizační předpis pro vyšší velitelství 1938 (Org–III), s. 84–86. Za jeho poskytnutí děkuji Mgr. Pavlu Šrámkovi, Ph.D. ze Státního okresního archivu ve Zlíně.

³¹ Tamtéž, s. 86 – 87.

³² ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 472–474 a 480 a sign. 302-96-1, Protokol sepsaný s mjr. Václavem Medřickým dne 17. listopadu 1949, fol. 195–196.

³³ ABS Praha, f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-6-314-2, Seznam zpravodajsky činných osob žijících na území ČSR, fol. 737 a f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 472 a 480.

V důsledku personálního podstavu přišel z 2. oddělení HŠ MNO navíc pokyn k přijímání důstojníků ve výslužbě jako tzv. smluvních zaměstnanců. Zpravodajské oddělení proto doplnil zmíněný Stanislav Vondřích, dále štábní kapitán Alois Zahradníček mající na starosti evidenci a kartotéku³⁴ a kapitán Ludvík Kalman, který byl pověřen sledováním a analýzou německého tisku. Posledně uvedený se na oddělení údajně dostal přes skutečnost, že jeho manželka byla německé národnosti. Mimo to zde pracoval ještě jeden civilní zřízenec a dvě písárky.³⁵ Pomocnou kancelář vedl škpt. Jaroslav Doubek, který disponoval zkušenostmi ze služby u 2. oddělení ZVV v Praze a Košicích, a po něm poručík Antonín Hejduk.³⁶ V době, kdy Jan Krček oddělení převzal, značnou část agendy zaujímal vypracovávání znaleckých posudků v případech podle zákona na ochranu republiky a vysílání soudních znalců k neustále rostoucím počtům soudních přeličení. Nebývalo výjimkou, že znalci asistovali také u osobních a domovních prohlídek podezřelých osob.³⁷

Zvláště požadavky na množství znaleckých posudků byli zpravodajci na sborových stupních doslova zahlceni. Kompetentním se stalo vždy to zpravodajské oddělení sboru, do jehož oblasti spadala trestná činnost, případně, pokud bylo pachatelů více, tak do oblasti

Alois Zahradníček měl na starosti evidenci a kartotéku (NA Praha)

Ludvík Kalman byl na oddělení přijat navzdory faktu, že jeho manželka byla německé národnosti (NA Praha)

³⁴ Podle poválečné výpovědi Václava Medřického měl Zahradníček vést kartotéku důvěrníků. ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-96-1, Protokol sepsaný s mjr. Václavem Medřickým dne 17. listopadu 1949, fol. 197.

³⁵ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 472–474 a 480.

³⁶ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 472 a 480 a f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-6-314-2, Seznam zpravodajsky činných osob žijících na území ČSR, fol. 51–52, 106, 183, 377–378.

³⁷ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 712, k. 29, Věc: Součinnost soudů a státních zastupitelstev se zpravodajskými úřady a orgány; inv. č. 208, k. 8, Vojenské znalecké posudky – pokyny, Praha 7. prosince 1936 a ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 473.

Ministerstvo národní obrany.

Praha, 7. prosinec 1936.

Čj. 36.725 Dáv.-hl.št./2.odděl.36.

Důvěrné.

Věc : Vojenské znalecké posudky -
pokyny.

Přílohy : 7 .

Velitelství I. sboru,
2.odděl.,

P r a h a .

Ministerstvo národní obrany - hlavní štáb zasílá v příloze 6
exemplářů "Pokynů pro vojenské znalce v trestních věcech vojen-
ské zrahy" a 1 exemplářů opisů sdělení zpravodajské ústřed-
ně.

Tyto exempláře jsou určeny pro 2.oddělení štábů velitelství
sborů, pro přednosty justiční služby sborů a pro zpravodajské
orgány, podřízené velitelstvím sborů, pokud směrnice těchto budou
pro svou úřední činnost potřebovat.

MNO. - hlavní štáb nařizuje, aby podle těchto pokynů bylo v
budoucnosti postupováno.

Dostanou všechna velitelství sborů.

Z ROZKAZU
Přednosty

Minimální - 2. oddělení

Důvěrné.	
Velitelství I. sboru	
Dostalo: 11. pros. 1936	
Odděl. 2.	zprav.
Cj. 4824	Přil. 6+1

Značnou část agendy u 2. oddělení I. sboru zaujímalo vypracovávání množství posudků
k případům odhalené německé a maďarské špionáže
(VUA - VHA Praha)

Ministerstvo národní obrany.

Praha, 1.červen 1937.

Čj.18981 Dův.-hl.št./2.odděl.1937.

D ů v ě r n ě .

Věc:Součinnost soudů a státních
zastupitelstev se zprávo-
dajskými úřady a orgány.

Velitelství I.sboru
2.odděl.

Přílohy: 2.

P r a h a .

V příloze zasílá MNO hl.št./2.odděl.výnos,obsahující nová
ustanovení stran podávání znaleckých posudků v trestních věcech
vojenské rady,jak byla dohodnuta s ministerstvy spravedlnosti a
vnitra.Jde o závažné a důležité změny v příčině agendy,spojené s
funkcí vojenských osob jako znalců a proto věnujte tomuto výnosu
bedlivou pozornost a dejte ho na vědomí všem podřízeným velitelst-
vím, které s ním musí být obeznámeny.

Tímto se pozměňují dosud vydané pokyny a směrnice,zejména Čj.
101.404 Dův.zprav.1923,101.353 Dův.zprav.1923,102.302 taj.hl.št./
2.odděl.1923,7262 taj.hl.št./2.odděl.1932,650 taj.hl.št./2.odděl.
1927,4610 Dův.hl.št./2.odděl.1931 a 36725 Dův.hl.št./2.odděl.1936.

«Trestního řízení před soudy vojenskými se tento výnos netýká,
zůstávají tedy pro toto řízení dosud vydané směrnice v platnosti i
dále.»

Dostanou : I-VII.sbor.

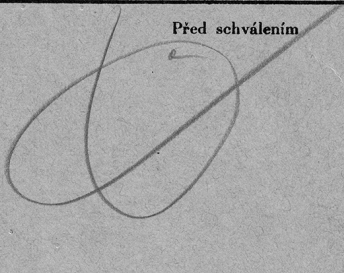
napr. Příloha! 4. VI 37 Jean Písek (převzat)
pro ni přechal pro
ještě dříve.
např. např.

Z rozkazu:
Přednosta hl.št./2.odděl.:

L. č. 18981	
Věc: Součinnost I. sboru	
Číslo: -3 č. 18981/37	
Odděl. 2.	Sign.
Cj. 13887	Příl. 2

Kriš. Šk. Ruten
Kriš. Šk. Ruten
Kriš. Šk. Ruten
Novák Šk. Ruten
Vondrák

Značnou část agendy u 2. oddělení I. sboru zaujímalo vypracovávání množství posudků
k případům odhalené německé a maďarské špionáže
(VUA – VHA Praha)

1936 Dův.2.		Značka spisovny: 39 2 80 4	
VELITELSTVÍ I. SBORU		Označení pilnosti, lhůty, důvěrnosti, tajnosti	
Čj. 4720zprav.	19 36.	Tajné.	
Zároveň vyřízeno ✓	Dřívejší spisy		
Věc: Mjr.v.v. KNAPP Adolf a spol. odsouzení.			
Zpracoval šcpt.pěch.Kučera Josef 5/12.36.	Před schválením 		
Přednosta skupiny (služby):			
Přednosta oddělení štábu: <i>5/12.36</i>			
Podnáčelník štábu:			
Náčelník štábu: <i>AG</i>			
Schválil: <i>-5. pros. 1936</i>			
Před odesláním:			
Přílohy:		Po odeslání: <i>K - 8. pros. 1936</i>	
Opsal: <i>2. pros. 5/12.36</i>		Po zpracování spisovnou:	
Porovnal: <i>Rw 5/12</i>			
Došlo do	výpravny		
Odeslal z 7. pros. 1936	<i>OK</i>		
Znovu předložte		19	
S		SP	

13

39-2-80-4

Jedním z případů, na kterém zpravodajci z I. sboru spolupracovali, byla v roce 1936 kauza majora v. y. Adolfa Knappa (VUA – VHA Praha)

aktivity toho hlavního. Pokud se nelegální činnost uskutečnila v oblastech více sborů, příslušným se stalo to oddělení, u něhož se odehrála její podstatná část.³⁸ Když se oddělení stalo „příslušným pro určitý případ“, muselo následně provádět také sledování, vést evidenci a vypracovat posudek. Pokud si to ovšem u těch nejzávažnějších případů pro sebe nevyhradilo přímo 2. oddělení HŠ MNO.³⁹

Ve druhé polovině 30. let neuvěřitelným tempem rostl počet odhalených případů nejen německé, ale také maďarské špionáže. Krčkoví lidé se vzhledem k působnosti ve strategicky zajímavém teritoriu jižních a západních Čech dostávali pod značný pracovní tlak. Jejich oddělení také patřilo mezi vůbec ta nejvytíženější v tehdejší Československu.

V důsledku rostoucích požadavků a faktu, že znalecké posudky často neodpovídaly vydaným směrnicím ani potřebám trestního řízení, zpravodajské ústředí mezi všechna 2. oddělení sborových velitelství rozeslalo „*Pokyny pro vojenské znalce v trestních věcech vojenské zrady*“. Byly určeny nejenom pro zpravodajce na sboru, ale také důstojníkům z podřízených velitelství a přednostům justiční služby.⁴⁰

Ke zvláště vytíženým znalcům koncem 30. let patřil škpt. Kučera. Koncem roku 1936 spolu s kpt. Antonínem Kukulou z 2. oddělení štábu 1. divize například zpracovával posudky k závažnému případu vojenské zrady v procesu Adolf Knapp a spol. Knapp coby major ve výslužbě působil ve službách maďarské zpravodajské expozitury ve Vídni (maďarsky označována jako „*wieni expozitúra*“ – WEX⁴¹), kterou zásoboval informacemi o opevňovacích pracích v jižních Čechách a českobudějovické posádce. Také díky závěrům ze znaleckých posudků senát Krajského soudu trestního v Praze v prosinci 1936 odsoudil Knappa pro zločin vojenské zrady na doživotí a jeho společníka obchodního zástupce a bývalého kapitána R-U dělostřelectva Otto Schmidta na dvanáct roků odnětí svobody. Obdobných procesů však u soudů v působnosti I. sboru probíhala celá řada.⁴²

Při odhalování a vyšetřování případů nepřátelské špionáže vojenské zpravodajství spolupracovalo s kolegy z ministerstva vnitra. Civilní zpravodajství v oné době reprezentovala Zpravodajská ústředna v Praze⁴³, které podléhaly tzv. Odbočky ZÚs (OZÚs) při Policejních ředitelstvích v Praze, Plzni, Liberci, Brně, Moravské Ostravě, Bratislavě, Košicích a koneč-

³⁸ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 208, k. 8, Vojenské znalecké posudky – pokyny, Praha 7. prosince 1936.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ HARASZTI, György [ed.]. *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*. Budapest : Corvina Kiadó, 2007, s. 360–361. WEX byl obdobou zahraničních předsunutých agenturních ústředí řízených 2. oddělením HŠ MNO ve 30. letech v nizozemském Haagu a švýcarském Curychu. STRAKA, K. *Rekonstrukce*, s. 34.

⁴² VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 298, k. 9, Mjr. v. v. Knapp Adolf a spol. odsouzení a ABS Praha, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky (f. 302), sign. 302-182-2, Maďarské zpravodajství Díl II. Maďarští vyzvědači, agenti, informátoři, kurýři, osoby podezřelé z vyzvědačství pro Maďarsko a osoby, které se vyskytují v nějaké souvislosti s nimi za období roku 1935/1936, s. 205–206 a 363–364.

⁴³ Zpravodajská ústředna (ZÚs) v Praze vznikla z důvodu množících se případů odhalené špionáže již v roce 1923. Tomuto centrálnímu úřadu v uvedené době podléhaly Odbočky ZÚs (OZÚs) při Policejních ředitelstvích v Praze (pro Čechy), v Opavě (pro Slezsko), v Bratislavě (pro obvod žup XV–XVIII), v Košicích (pro obvod žup XIX a XX) a v Užhorodě (pro Podkarpatskou Rus). V pozdějším období pak došlo k navýšení jejich počtu. Národní archiv Praha (NA Praha), f. Policejní ředitelství Praha II – Zpravodajská ústředna při Policejním ředitelství Praha (f. 200), k. 366, sign. 200-366-1, Zřízení zpravodajské ústředny pro obrannou službu výzvědnou, fol. 63–64.

ně v Užhorodu.⁴⁴ Jednotlivé OZÚs pak zachycené informace předávaly místně příslušným velitelstvím sborů. Zpravodajské oddělení I. sboru spolupracovalo kvůli zájmovému prostoru s OZÚs v Plzni a v Praze. Samotná pražská ZÚs pak představovala ústřední úřad, jež výsledky své činnosti poskytoval přímo 2. oddělení HŠ MNO.⁴⁵

Vzájemná spolupráce ale nebyla vždy dokonalá. Vojenské zpravodajství již koncem roku 1936, tedy ještě před plánovanou reorganizací OZÚs, poukazovalo u svých civilních kolegů na nedostatečné personální a materiální zajištění. To se mělo týkat například zmíněné OZÚs při Policejním ředitelství v Plzni. V zájmu objektivitě je nutné ovšem podotknout, že personálními problémy trpělo také vojenské zpravodajství, včetně 2. oddělení I. sboru. Potíže bychom našli také ve spolupráci s četnictvem, které při zpravodajské činnosti příliš svazovalo vlastní předpisy.⁴⁶

V poválečném období se Jan Krček k činnosti svého oddělení vracel ve výsleších před důstojníky 5. oddělení HŠ MNO. Podle Krčka tak mělo u soudů běžet pouze v oblasti jeho působnosti obvykle mezi 60 až 70 procesy ve věcech vojenské zraady, k nimž museli být samozřejmě vysíláni znalci a vyhotovovány zpravodajství posudky. Pracovní náplň vyplývající ze zákona na ochranu republiky se údajně rozrostla tak, že v letech 1937 a 1938 se na Krčkově oddělení nacházelo skutečně značné množství nevyřízených spisů.⁴⁷

Obranná skupina mimo vyhotovování množství posudků realizovala i praktickou činnost spojenou se sledováním podezřelých osob (na oddělení byla například vedena kartotéka důstojníků, kteří svým chováním, svými styky či neuspořádanými poměry mohli být náchylní k získání ke špiónážní činnosti), náhodným pozorováním důstojníků německé národnosti a monitoringem situace kolem německého vyslanectví v Praze.⁴⁸

Při kontrole podezřelých osob, aktivit SdP, českého fašistického hnutí a dozoru nad cizími zastupitelskými úřady často přímo vypomáhali mladší příslušníci obranné skupiny kpt. Václav Medřický s por. Janem Brožem. Oba dva zde zúročovali své zkušenosti nabyté při sledování německých funkcionářů v západních Čechách.⁴⁹ Jedním z dalších zajímavých úkolů, který pro obrannou skupinu vzešel přímo od zpravodajského ústředí, měly být výsledky československých občanů vracejících se z občanské války ve Španělsku. Pro nával jiné a důležitější agendy ale nebyl u skupiny vůbec realizován.⁵⁰

⁴⁴ NA Praha, f. Zemský úřad Praha – Prezidium zemského úřadu v Praze (f. 207), k. 931, sign. 207-931-6, Zpravodajská ústředna, reorganizace, rozšíření působnosti (23. září 1937), fol. 5–7.

⁴⁵ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 208, k. 8, Vojenské znalecké posudky – pokyny, Praha 7. prosince 1936 a NA Praha, f. Zemský úřad Praha – Prezidium zemského úřadu v Praze (f. 207), k. 931, sign. 207-931-6, fol. 5–7.

⁴⁶ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 329, k. 10, Věc: Obranné zpravodajství – nedostatky. Plzeň 14. prosince 1936 a Věc: Obranné zpravodajství – nedostatek – hlášení. České Budějovice 12. prosince 1936.

⁴⁷ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 473.

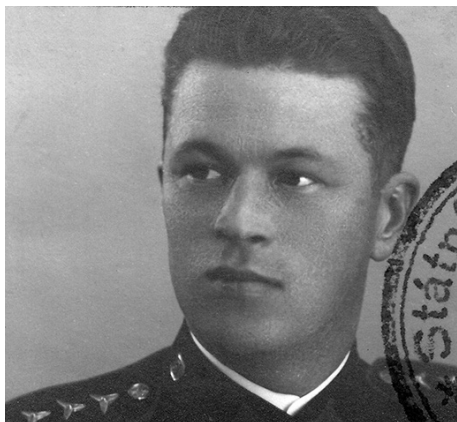
⁴⁸ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 473; f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-6-314-2, Seznam zpravodajsky činných osob žijících na území ČSR, fol. 52, 634–635 a VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 1401, k. 92, Záznamy o důstojnících – předloha.

⁴⁹ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 473 a f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-6-314-2, Seznam zpravodajsky činných osob žijících na území ČSR, fol. 51–52 a 377–378.

⁵⁰ ABS Praha, sb. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-6108 MV, Svodka k protokolu s Rudolfem Vladařem ze dne 21. června 1950, fol. 35 a Protokol s Rudolfem Vladařem ze dne 21. června 1950, fol. 53–54.

*Jan Brož patřil k mladším důstojníkům
obránné skupiny
(NA Praha)*

*Stejně tak i Václav Medřický
(NA Praha)*

Československo se v polovině 30. let dostávalo pod stále citelnější zpravodajský nápor nejen ze strany nacistického Německa, ale také horthyovského Maďarska. S tím také korespondoval stále se zvyšující počet odhalených případů špionáže, z nichž některé patřily ke skutečně velice závažným. V roce 1936 ve zpravodajské komunitě silně rezonovala kauza škpt. int. Viléma Tikala ze ZVV v Praze. Tento koncipient proviantního referátu pracoval od roku 1933, podobně jako Adolf Knapp s Otto Schmidtem, pro vídeňskou expozituru maďarské zpravodajské služby. K jeho odhalení došlo až koncem února 1936 a několik dnů nato spáchal ve vazbě sebevraždu.⁵¹

Ze zachovalých materiálů vyplývá, že obranná skupina 2. oddělení I. sboru prováděla obranný monitoring především na území hlavního města Prahy. Není se čemu divit. Ve městě se nacházelo jak množství vojenských velitelství, tak důležitých státních úřadů. Větší pohyb cizích státních příslušníků a přítomnost různých diplomatických zastoupení skýtalo vhodné prostředí pro provádění zpravodajské činnosti. Důstojníci poté veškerá zjištění zapracovávali do obranných poznatků pro 2. oddělení HŠ MNO.⁵²

Vladařova skupina využívala služeb různých spolupracovníků. Samotná agenturní práce neměla být podle poválečných Vladařových výpovědí ze strany přednosta oddělení Jana Krčka nijak korigována.⁵³ V rekonstrukci „Vladařovy“ obranné sítě jsou nám nápomocny především sekundární materiály, které vzešly z vyšetřování bývalých zpravodajců po druhé světové válce. Na základě jejich studia jsme schopni nejenom odkrýt určité konkrétnosti z její práce, ale některé z jejích členů dokonce identifikovat. Sám škpt. Vladař pro činnost v Praze využíval například jistého Aloise Nešpora a nadporučíka Jana Friče. Zaměstnanec poštovního úřadu v Jindřišské ulici Nešpor přišel do kontaktu s vojenskými zpravodajci již

⁵¹ VYHLÍDAL Milan. Maďarská špionáž proti Československu. Kauza škpt. int. Viléma Tikala (1895–1936). In: *Vojenská historie*, 2026, roč. 30, č. 1, s. 37 – 62. V Československu došlo ve 30. letech k odhalení více závažných případů maďarské špionáže. Více například: KREISINGER, Pavel – VYHLÍDAL, Milan. Neznámá kapitola z dějin maďarské zpravodajské činnosti proti ČSR. Olomoucký špionážní případ kapitána v. v. Leopolda Katzerna a jeho synovce Wilhelma Katzera. In: *Historie a vojenství*, 2020, roč. LXIX, č. 4, s. 90 – 109.

⁵² ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-74-1 3, Protokol sepsaný s plk. Emilem Strankmüllerem dne 25. listopadu 1949, fol. 12.

⁵³ ABS Praha, sb. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-6108 MV, Svodka k protokolu s Rudolfem Vladařem ze dne 21. června 1950, fol. 36.

na přelomu 20. a 30. let. S Vladařem, kterého poznal pod jménem Novotný, zahájil spolupráci v roce 1936. V činnosti ho ale také úkoloval Vladařův kolega Josef Kučera. Mimo tradiční kontrolu korespondence (např. německého politického emigranta Otty Strassera z Černé fronty) ho pověřovali sledováním různých vojenských i civilních osob.⁵⁴

Druhý z důvěrníků, Jan Frič (krycí jméno Vousatý), byl stejně jako Nešpor s Vladařem ve služebním styku od roku 1936. V rámci spolupráce předával důvěrné zprávy z prostředí Zemské zbrojnice I (pozdější Sborové zbrojnice I) na pražské Ořechovce, kde v uvedené době sloužil.⁵⁵

Zajímavou funkci agenta tipaře s krycím jménem Wolf plnil pro zpravodajce na I. sboru ještě úředník a záložní poručík Hubert Podborský (v pramenech někdy špatně uváděn jako Podhorský). Podborský byl v Praze navíc pověřen kontrolou říšských Němců.⁵⁶

Další Vladařovy důvěrníky je vzhledem ke stavu pramenné základny složité plně ztotožnit. Na základě kusých informací šlo o jistého Paula Konitze (někdy též Kōnitze) a později značně kontroverzního Františka Lišku (krycí jméno Fuchs), který měl disponovat ještě americkými doklady na jméno Smith.⁵⁷ František Liška byl po válce podle dokumentů z provenience bezpečnostních složek veden jako nezvěstný. Ze studovaných spisů navíc vyplývá, že v rámci poválečného šetření ani nedošlo k jeho plné identifikaci.

Na některé další důvěrníky si v poválečných výsleších vzpomenu také bývalý přednosta zpravodajského oddělení Emil Strankmüller. Jednou z nich byla agentka podávající informace o činnosti SdP v Karlových Varech a druhým se stal jistý Löwy, jehož úkolem se stalo sledování osob docházejících na německé vyslanectví na Malé Straně. V souvislosti s tím mu byl hrazen i malý konspirační byt přímo naproti budově německého diplomatického zastoupení.⁵⁸

Zatímco identita agentky zůstává zahalená tajemstvím, totožnost pana Löwyho se podařilo odkrýt díky analytickým materiálům poválečného ministerstva vnitra. S největší pravděpodobností šlo o německého příslušníka Herberta Löwyho, který pro vojenské zpravodajce, tehdy ještě na ZVV v Praze, ofenzivně pracoval od roku 1932. V roce 1933 byl ale v Německu zatčen a několik měsíců vyšetřován. Po svém propuštění v květnu 1934 uprchl do Československa. V osudovém roce 1938 se měl nacházet pod řízením škpt. Josefa Kučery.⁵⁹ Dalším Kučerovým obranným agentem, který stejně jako Löwy předtím sloužil zpravodajcům na ZVV, byl František Houska (uváděn i jako Hauska).⁶⁰

Obrannou činnost v terénu v celé své šíři prováděli také sami příslušníci zpravodajského oddělení. Například Jan Brož společně se škpt. Kučerou sledoval činnost SdP a později

⁵⁴ ABS Praha, sb. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-6108 MV, Protokol s Aloisem Nešporem ze dne 2. března 1946, fol. 10 a 12.

⁵⁵ ABS Praha, sb. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-6108 MV, Protokol s npor. Janem Fričem ze dne 2. května 1946, fol. 15 a Protokol s Rudolfem Vladařem ze dne 1. července 1945, fol. 50.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 473 a 479 a f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-6-314-2, Seznam zpravodajsky činných osob žijících na území ČSR, fol. 634–635 a sb. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-6108 MV, Protokol s Rudolfem Vladařem ze dne 30. listopadu, fol. 47.

⁵⁸ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-74-1 3, Protokol sepsaný s plk. Emilem Strankmüllerem dne 25. listopadu 1949, fol. 11 a sb. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-6108 MV, Svodka k protokolu s Rudolfem Vladařem ze dne 21. června 1950, fol. 35 a 55–56.

⁵⁹ ABS Praha, f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-328-1, Zpráva o spolupracovnících čs. vojenské zpravodajské služby, fol. 140–141 a Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1931–1940, sign. L 981/52 Löwy.

⁶⁰ ABS Praha, f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-328-1, Zpráva o spolupracovnících čs. vojenské zpravodajské služby, fol. 126–127.

prováděl monitoring kolem italského vyslanectví.⁶¹ Vladařova skupina v Praze jinak mnoho spolupracovníků nepotřebovala. V případě potřeby totiž spolehlivé osoby poskytovala přímo pražská odbočka zpravodajské ústředny (OZÚs).⁶² Je důležité zmínit, že obrannou důvěrnickou sítí v Praze budovalo také 2. oddělení HŠ MNO. Svě agenty zde například mělo i zpravodajské oddělení při Posádkovém velitelství Velké Prahy.⁶³

Na jaře roku 1938 se Československo dostalo pod otevřený tlak ze strany svých sousedů. Jednu z prvních zatěžkávacích zkoušek představovalo vyhlášení mimořádných opatření v květnu 1938. V době vyostřené situace se zpravodajci u pražského sboru věnovali sledování situace v pohraničních regionech a záchytu případných incidentů. Ačkoli samotný přínos vojenských opatření může být stále předmětem diskuze, jednoznačnou skutečností zůstává, že směrem dovnitř republika jejich realizaci deklarovala ochotu se agresí postavit. S tím také korespondoval jeden ze závěrů souhrnných hlášení zpravodajců z I. sboru: „*Opatření učiněná vládou v zájmu bezpečnosti působila ve smíšeném území velmi účinně, neboť bylo zabráněno dalším se vzrůstajícím incidentům. Všude byl během noci [z 20. na 21. května – pozn. autora] zachován všeobecný klid. Henleinovci jsou učiněnými opatřeními překvapeni*“.⁶⁴

Ve složitých poměrech přesto docházelo k aktivizaci nestátotvorných proudů uvnitř státu. Ještě v létě 1938 obranná skupina nasadila na Krčkův příkaz některé důvěrníky jako úředníka Aloise Nešpora a navíc záložního důstojníka Ludvíka Kalmana v Praze na sledování tuzemského fašistického hnutí.⁶⁵

Končícím létem politická krize ve střední Evropě vygradovala. V důsledku situace hlavní štáb vyhlásil 22. září 1938 v 11:00 heslem „Orlík“ ostrahu hranic. Došlo k aktivaci Stráže obrany státu (SOS), plné bojové pohotovosti těžkého opevnění, strážních praporů a oddílů střežících opevnění, zajištění pohraničních posádek, aktivování obrany proti letadlům a hlásné služby, střežení železnice atd.⁶⁶

Následující hodiny byly více než nabitě událostmi. O pět minut později 3. (operační) oddělení pražského I. sboru rozšířilo provedení hesla „O“ mezi podřízené stupně a v 11:20 došlo k vydání krycích jmen všem složkám velitelství. Ve 12:20 došel z hlavního štábu rozkaz k provedení bojové pohotovosti na hlavním obranném postavení. V následujících okamžicích začaly na velitelství I. sboru přicházet zprávy o situaci v pohraničních regionech, včetně znepokojivých informací o střetech se sudetoněmeckými bojovkami.⁶⁷

Souběžně s tím byla hned následujícího dne 23. září Odbočka zpravodajské ústředny v Praze požádána o zatčení všech osob, které 2. oddělení I. sboru ve svých evidencích

⁶¹ ABS Praha, sb. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-6108 MV, Protokol s npor. Janem Brožem ze dne 16. července 1945, fol. 6.

⁶² ABS Praha, sb. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-6108 MV, Protokol s Rudolfem Vladařem ze dne 21. června 1950, fol. 55–56.

⁶³ Problematika obranných agenturních sítí, které byly ve 30. letech v Praze budovány, je také jedním z autorových výzkumných záměrů.

⁶⁴ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 1510, k. 123, Přehled zpráv došlých od 6:00 dne 21. května 1938 a Zprávy, které došly velitelství I. sboru v noci z 21. na 22. května do 8:00.

⁶⁵ ABS Praha, sb. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-6108 MV, Protokol s Aloisem Nešporem ze dne 2. března 1946, fol. 11 a Svodka k protokolu s Rudolfem Vladařem ze dne 21. června 1950, fol. 35.

⁶⁶ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 2221, k. 178, Válečný deník HP XI – 3. oddělení a HAMÁK – VONDROVSKÝ, *Mobilizovaná*, s. 30.

⁶⁷ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 2221, k. 178, Válečný deník HP XI – 3. oddělení.

4028

Stanice (ústředna):

Telegram										
Došel z <i>mh</i> dne <i>22.9</i> hod. <i>03.25</i> telegrafista <i>Rachet</i> Služební poznámka	do z přes <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 25%;">Číslo</td> <td style="width: 25%;">Třída</td> <td style="width: 25%;">Slov</td> <td style="width: 25%;">Čas podání</td> </tr> <tr> <td><i>233</i></td> <td><i>o</i></td> <td></td> <td></td> </tr> </table> dne <i>22.9</i> hod. <i>03.57</i> Příkaz podatele	Číslo	Třída	Slov	Čas podání	<i>233</i>	<i>o</i>			Odeslán do <i>ka</i> dne <i>22.9.</i> hod. <i>03.55</i> telegrafista <i>Gudy</i> Služební poznámka
Číslo	Třída	Slov	Čas podání							
<i>233</i>	<i>o</i>									
+ s wp mh 233 22/9 0317 = řím 1.- sbor 2.- oddel.										
velitel s o s .1 praporu stříbro hlásí ve 03.10 hodin : ve 2.15 hodin prepaden cel .- urad waldheim , okr .1 tachov . po kratke prestrelce ustoupili utocnici zpet .1 zranen nebyl z nasi strany nikdo . 2.- divise 2.- oddel .1 čj .-367+										
<i>hlídka</i> 1. SOS Prášíly byla napadena palbou z lesa ve 21.15 hod. Nikdo zraněn ani usmrcen. Re spin Vypuť hlíd. <i>MNO, hl. št. 2 odd.</i> <i>Vel. 1. sboru, 2. oddel.</i>										
ss xa wp 334 22.9 03.50 = mno, hl. št. 2 oddel. = <i>4028</i>										
1./ hlídka sos prášíly byla napadena palbou z lesa ve 21.15 hod. nikdo nebyl zraněn ani usmrcen.										
2./ vel. praporu sos stříbro hlásí ve 03.10 hod v 02.15 hod. přepaden celní úřad waldheim , okr. tachov. po krátké přestřelce ustoupili útočníci zpět. zraněn nebyl z naší strany nikdo. nyní je klid.										
= vel. řím. 1. sboru 2 oddel. čj. 4028 +4										

Vojenská tiskárna br

V září 1938 zpravodajci zahájili monitoring situace v pohraničních regionech
(VUA – VHA Praha)

Stanice (ústředna):

Došel		Telegram				Odeslán	
z	do	z		přes		do	4030
dne	Číslo	Třída	Slov	Čas podání		dne	22.9.
hod.	335	0		dne 22.9.	hod. 04.45	hod.	04.45
telegrafista	Příkaz podatele				telegrafista		
Služební poznámka					Služební poznámka		

n 10. hl. št. 2. odd.

Že v. Praha hlásí, že aš byla obsazena ř. něm. ss, četníci ~~pro~~ rovněž v Chebu jsou již hlídky SA neb SS.

Čet. stanice, v Muehlbachu okres Cheb byly odzbrojeny ř. něm. fin. stráž.

v Kynšperku zastřelil se pokladník něm. soc. dem. Stoidl a jeho manželka. Je tam t.č. 200 Ordnerů a Frontkämpferů všichni ozbrojeni puškami a pistolemi.

ss xa wp 335 22.9 04.45 = mno. hl. št. 2. odděl. =

Velit. I. Sbor 2. odd.

č. 4030

zev. Praha hlásí, že aš byla obsazena ř. něm. ss, rovněž v Chebu jsou již hlídky SA neb ss, čet. stan. a fin. stráž v Muehlbachu okr. Cheb byly odzbrojeny ř. něm. fin. stráž. v Kynšperku zastřelil se pokladník něm. soc. dem. Stoidl a jeho manželka. Je tam t.č. 200 ordnerů a frontkämpferů všichni ozbrojeni puškami a pistolemi.

= vel. řím. 1. sboru 2. odděl. č. 4030

Vojenská tiskárna Brno

V září 1938 zpravodajci zahájili monitoring situace v pohraničních regionech (VUA – VHA Praha)

POSÁDKOVÉ VELITELSTVÍ VELKÉ PRAHY.

Telefon 617-44.

Čj. 5138/dův.zprav.1938.

Věc: Zpravodajské hlášení č.5

Odpověď k čj.

Přílohy

Praha 24. září 1938.

Důvěrné

Velitelství I.sboru,

2.oddělení,

P r a h a.

Během dne pokračovalo zatýkání podezřelých osob. Jelikož zatýkání není soustředěno a jest prováděno jednotlivými policejními komisařstvy, nelze dosud zjistiti počet zatčených.

Nástup záložníků má ve Velké Praze dobrý průběh. Poněvadž narukovalo hodně řidičů elektrických drah a městských autobusů, vážla částečně v některých částech Prahy doprava. K dopravní kalamitě však nedošlo.

V důsledku mobilisace odjíždí mnoho rodin z Prahy. Proto pražská nádraží byla po celý den přeplněna.

Velké množství pražských rodin odjíždí též vlastními auty. V důsledku toho na potravní čáře Dolní Měcholupy - Štěrboholy jeví se nedostatek benzínu, takže jest nebezpečí, že bude zastaven provoz. Příklad byl hlášen vel.I.sboru, automobilní služba.

24/9 38
UH

zul

Z rozkazu
náčelník štábu
pl. pl. ANTONÍN HYZDÁLEK.

Podřízené složky nutně sledovaly také situaci v hlavním městě
(VUA – VHA Praha)

vedlo jako podezřelý. Dle žádosti měl být uvedený zákrok proveden doslova „*radikálně a rigorosně*“.⁶⁸ Na základě této preventivní akce docházelo současně k zajištění jedinců, jež ve svých evidencích vedla také policie a vojenské zpravodajské ústředí.⁶⁹

Stejného dne v noci došlo konečně k vyhlášení mobilizace, s tím, že za první mobilizační den bylo určeno 25. září.⁷⁰ V hlavním městě policie mezitím pokračovala v rozsáhlé zatýkáci akci. Podle zpravodajských hlášení měl nástup záložníků v Praze poměrně dobrý průběh, ovšem vlivem narukování značného počtu řidičů elektrických drah a městských autobusů začala v některých částech metropole váznout hromadná doprava. Z města navíc odjíždělo velké množství lidí a ruku v ruce s tím se začal negativně projevovat nedostatek pohonných hmot pro civilní použití. Hrozilo, že dojde k nebezpečnému brzdění provozu.⁷¹

Mírové velitelství I. sboru začalo po vyhlášení mobilizace stavět další zařízení. Mimo „mobilizovaného“ Velitelství I. sborové oblasti⁷², které vznikalo jako teritoriální velitelství místo mírového I. sboru a sídlilo v budově ZVV na Malostranském náměstí, vzniklo ještě Velitelství I. sboru⁷³ s krycím jménem Smetana, a Velitelství Hraničního pásma XI. (HP XI.)⁷⁴ s krycím jménem Dalibor.⁷⁵

Na mobilizovaných štábech jednotlivých velitelství vznikaly také patriční 2. oddělení, která se doplňovala nejen z původního stavu zpravodajského oddělení mírového I. sboru, ale také od jiných útvarů a důstojníky v záloze. Přesná rekonstrukce obsazení jednotlivých zpravodajských oddělení není snadná, protože v tomto dynamickém období docházelo k četným změnám, o čemž nám svědčí také vpisky v dochovaných dokumentech.

Ve válečném ustanovení důstojníků 2. oddělení štábu Velitelství I. sborové oblasti bychom podle dostupných materiálů našli mj. gšt. v. v. Rudolfa Smetánku jako přednostu, škpt. Josefa Matějo, kpt. v z. Jana Loma od Pěšího pluku 28, škpt. v. v. Aloise Zahradníčka a mj. Bohuslava Barborku.⁷⁶

Pozici přednosty 2. oddělení štábu Velitelství I. sboru zaujal Krčkův zástupce škpt. gšt. Miroslav Staněk, dále se zde nacházeli škpt. v. v. Stanislav Vondřích od I. sboru, ppor. v z. Vojtěch Wittemberger od Pěšího pluku 28 jako přidělený tlumočník, kpt. Václav Medřic-

⁶⁸ NA Praha, f. Policejní ředitelství Praha II – Zpravodajská ústředna při Policejním ředitelství Praha (f. 200), sign. 200-382-27, Posádkové velitelství Velké Prahy – Věc: Podezřelé osoby zatýkáni, 23. září 1938, fol. 188.

⁶⁹ VYHLÍDAL, Milan. Zkáza Schmoranzovy skupiny tiskových důvěrníků. Příspěvek k počátkům domácí protinacistické rezistence. In: *Historie a vojenství*, 2025, roč. LXXIV, č. 3, s. 29.

⁷⁰ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 2221, k. 178, Válečný deník HP XI – 3. oddělení.

⁷¹ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 13, k. 236, Věc: Zpravodajské hlášení č. 5.

⁷² Svoji činnost zahájilo 30. září 1938 a podléhaly mu všechna velitelství, náhradní tělesa, útvary a ústavy v oblastech 1., 2. a 5. divize, které netvořily součást polních útvarů. VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 1157, k. 77, Věc: Velitelství I. sborové oblasti – zahájení činnosti.

⁷³ Hlavní obranné postavení I. sboru zaujímal 233 km dlouhý úsek od Krásného Hradu (samota severně od Toužimi) po tok Vltavy u obce Zlatá Koruna. Velitelem I. sboru se stal div. gen. Jan Šípek a pozici náčelníka štábu zastával plk. gšt. Čeněk Kudláček. HAMÁK – VONDROVSKÝ, *Mobilizovaná*, s. 58.

⁷⁴ Hlavní obranné postavení Hraničního pásma XI. zaujímal 114 km dlouhý úsek v severovýchodních Čechách od Krásného Hradu (samota severně od Toužimi) po Rtyň nad Bílinou. Velitelem HP XI. se stal div. gen. Emil Linhart a pozici náčelníka štábu zastával plk. gšt. Alois Hochmann. HAMÁK – VONDROVSKÝ, *Mobilizovaná*, s. 72.

⁷⁵ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství útvarů za branné pohotovosti státu, Velitelství Hraničního pásma XI Dalibor, inv. č. 2, k. 1, Přehled mobilizovaných útvarů HP XI.

⁷⁶ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 49, k. 245, Válečné ustanovení důstojníků SO a inv. č. 1845, k. 144, Válečné ustanovení důstojníků SO.

ký, npor. Josef Jelínek coby přidělený pozorovatel letectva od Dělostřeleckého pluku 301 a další dva kapitáni v záloze.⁷⁷

Sám škpt. Jan Krček se stal přednostou 2. oddělení u HP XI (krycí jméno Dalibor 5). Z původního zařazení u I. sboru v Praze se do Krčkova oddělení dostali ještě škpt. Rudolf Vladař⁷⁸ a Ludvík Kalman⁷⁹ jako tlumočník. Mimo to zde jako letecký pozorovatel nově sloužil kpt. Rudolf Marek z Vojenského zeměpisného ústavu a npor. Miloslav Stangl od Dělostřeleckého pluku 1.⁸⁰ Nejen podle Krčkových poválečných výpovědí oddělení v době vrcholící krize posílil ještě posluchač Vysoké školy válečné nadporučík František Rosenfelder⁸¹ a záložní poručík Arnošt Kussy. Kussy pracoval v civilním životě v Čedoku. Nepřekvapí nás tak, že byl zařazen jako překladatel. Jak Rosenfelder, tak Kussy po nacistické okupaci opustili republiku a posílili řady zahraniční armády.⁸²

O konkrétní mobilizační činnosti uvedených oddělení se nedochovalo mnoho informací. Z dochovaných pramenů lze vyčíst, že například Krčkovo 2. oddělení HP XI sledovalo situaci v oblastech přiděleného hlavního obranného postavení. Mimo to podávalo hlášení a poskytovalo operačnímu oddělení informace o situaci v pohraničí a o případných incidentech. Obdobnou činnost lze předpokládat i u jiných zpravodajských oddělení.⁸³

Další práci zpravodajců lze v obecnosti vyčíst z dostupných „*Zpravodajských pokynů*“. Bylo zřejmé, že aktivita německé rozvědky s probíhající mobilizací poroste. Představitelé armády měli značné obavy z pokusů o ničení důležitých železničních a silničních objektů.

⁷⁷ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, Válečné ustanovení důstojníků I. sboru.

⁷⁸ Jan Krček hodnotil Rudolfa Vladaře v jeho válečné kvalifikační listině následně: „*Dlouholetá zpravodajská zkušenost a kromobyčejná píle a vytrvalost jsou vlastnosti, které jej činí vzorným pracovníkem ve štábu. Je přímý, pevného vyhraněného charakteru a bude vždy pevnou oporou představeného. Velmi se osvědčil ve funkci přednosty obranné skupiny 2. oddělení štábu HP XI.*“ VÚA – VHA Praha, sb. Kvalifikační listiny, Kvalifikační listina Rudolfa Vladaře, Kvalifikační listina válečná.

⁷⁹ Také Ludvík Kalman se dočkal pozitivního hodnocení: „*V době mimořádných opatření a v mobilizaci 1938 byl zařazen u 2. odděl. štábu I. sboru a HP XI, výzvědná skupina. Je přesný, svědomitý a naprosto ukázněný důstojník. Zpracoval se velmi brzy, vykonával svoje povinnosti bezvadně. Vojenské povolání je jeho vášní. Je velmi národnostně založen a jeho životním neštěstím je, že shodou okolností musel po státním převratu odejít do výslužby. Přes svůj na kapitána poměrně vysoký věk je tělesně i duševně naprosto čilý. Má pro zpravodajství obzvláštní oblibu. Může být použit jako přidělený důstojník velmi dobře u vyšších velitelství ve 2. odděl. štábu. Na samostatné zprav. místo se nehodí, neboť je již 20 roků mimo přímý kontakt s armádou.*“ VÚA – VHA Praha, sb. Kvalifikační listiny, Kvalifikační listina Ludvíka Kalmana, Kvalifikační listina válečná.

⁸⁰ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 49, k. 245, Válečné ustanovení důstojníků HP XI.

⁸¹ Tento pozdější Krčkův přítel si po skončení války změnil příjmení na Patera a v roce 1949 dosáhl hodnosti brigádního a později divizního generála. V roce 1951 byl přeložen do zálohy a dále pracoval v dělnických pozicích. ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 472, 485 a MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Banská Bystrica : HWSK, 2012, s. 451.

⁸² ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 472, 485, 595 a 628–629. Za potvrzení informací týkající se služby npor. Rosenfeldera u 2. oddělení tímto děkuji Mgr. Alexi Maskalíkovi, Ph.D. z Vojenského historického ústavu v Bratislavě.

⁸³ Určitou zajímavostí ve spojitosti s vojenským zpravodajstvím jsou úkoly, jež padly na bedra Velitelství I. sborové oblasti a jemu podléhajících složek v souvislosti se zajištěním poprav spolupracovníka maďarské zpravodajské služby pplk. Aloise Wünsche. K zabezpečení exekuce, jež se plánovala v brzkých ranních hodinách 30. září ve vojenské věznici v Praze, zmíněné velitelství vyslalo vojenskou hotovost. VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 1262, k. 80, Věc: Wunsch Alois – poprava.

Důraz se kladl na maximální utajení vojenských příprav, znemožnění záškodnické činnosti včasným odhalením a zamezení aktivit nespolehlivých osob v armádě.⁸⁴

Značná pozornost byla věnována ochraně vlastních velitelství před vniknutím cizích osob, přepadením nebo leteckým pozorováním. Došlo k vydání zákazu psát na železniční vagony a budovy nic, co mohlo prozrazovat příslušnost k útvaru či velitelství. Zpravodajští důstojníci také preventivně zabavovali nejen všechny soukromé vysílací stanice, ale například i poštovní holuby. Mimo to disponovali oprávněním kontrolovat a cenzurovat vojenskou korespondenci.⁸⁵

Situace se dramaticky změnila po přijetí mnichovské dohody. Z důvodu odstupování pohraničních území se zpravodajská činnost zredukovala na sledování nálad ve vlastním vojsku a na analýzu informací ze zahraničních sdělovacích prostředků. Souběžně s tím se vojáků soustředili na aktivity možných provokatérů v uvažovaném plebiscitním území. Mimo to přišel ještě rozkaz monitorovat pomocí agentů a důvěrníků veřejné mínění obyvatelstva v odstupovaných oblastech, a při tom si všimnout projevů nespokojenosti, „*abychom zjištěných skutečností mohli včas využítí v náš prospěch*“.⁸⁶ Prameny ovšem mlčí o tom, jakým způsobem se uvedené direktivy dařilo v hektickém pomnichovském období reálně plnit.

Mnichov jako takový zasáhl do života celé republiky. Válečné útvary a velitelství byly postupně demobilizovány. Hlubokým otřesem prošel také Jan Krček, který se po rozpuštění HP XI vrátil na 2. oddělení I. sboru. Na události podzimu 1938 vzpomínal po roce 1948 při vyšetřování příslušníky 5. oddělení HŠ MNO. Podobně jako řada ostatních, tak i on měl procházet stavem psychické nejistoty a jistého tápání. Na jednu stranu podle vlastních slov docházel k přesvědčení o nutnosti se bránit, aby následně došel k názoru, že by se jednalo o marný boj s velkými obětmi. Stav panující v republice sám považoval za neudržitelný a jako voják si byl jistý brzkým vypuknutím konfliktu.⁸⁷

Důsledky mnichovské konference změnily nejenom mezinárodní klima, ale razantně zasáhly také do práce vojenských zpravodajců. Oficiální činnost proti Německu byla zakázána.⁸⁸ Vynucená omezení zasáhly i do aktivit obranného zpravodajství. Na základě amnestie ze 7. října 1938 vězení opustilo množství osob odsouzených na základě paragrafů zákona na ochranu republiky. Současně s tím došlo k zastavení všech běžících řízení proti osobám viněných ze špionážní činnosti. Mnohaletá práce nejen vojenských zpravodajců přišla v podstatě přes noc vniveč.⁸⁹

Situace si ale vynucovala jiné úkoly. Byly svým způsobem delikátní a řadu osob ať již zcela po právu, či shodou náhod posléze zdiskreditovaly. Po politických změnách také za Druhé republiky vyvstala opětovná potřeba kontroly činnosti některých politických uskupení. Na základě pokynů mj. Josefa Bartíka⁹⁰ z 2. oddělení HŠ MNO docházelo k nasazení

⁸⁴ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství útvarů za branné pohotovosti státu, Velitelství Smetana, inv. č. 1, k. 1, Věc: Zpravodajské pokyny.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 2239, k. 178, Zpravodajský rozkaz z 6. října 1938.

⁸⁷ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 483 a 633.

⁸⁸ Nicméně ve značně zredukované podobě a zcela utajeně probíhala i nadále. Jednalo se o tzv. Agenturní pátrací středisko proti Německu (APÚN). STRAKA, *Rekonstrukce*, s. 38.

⁸⁹ VÚA – VHA Praha, f. Velitelství I. sboru 1935–1939, inv. č. 1329, k. 83, Věc: Amnestie příslušníků německé, maďarské a polské národnosti.

⁹⁰ Více k osobě tohoto důstojníka a pozdějšího generála například: KREISINGER, Pavel. *Brigádní generál Josef Bartík. Zpravodajský důstojník a účastník prvního i druhého československého odboje*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2011.

Krčkových lidí ke sledování fašistického hnutí Vlajka a okolí bývalého generála Radoly Gajdy. Zvláště Vlajkaři vycítili po mnichovských událostech příležitost a začali se rychle radikalizovat. Aby Jan Krček zabránil kompromitaci aktivních důstojníků, tak pozorováním fašistů pověřil Aloise Zahradníčka a Ludvíka Kalmana⁹¹.⁹² Zahradníček se sledování Gajdy věnoval zhruba dva měsíce a v listopadu 1938 odešel do výslužby.⁹³

Mimo to zpravodajské oddělení I. sboru začalo spolupracovat s orgány důchodkové kontroly na odhalování valutových přestupků. Vedení akce se ujal šéf obranné skupiny škpt. Rudolf Vladař spolu se škpt. Kučerou. Zvláště Vladař, který stále platil za zkušeného zpravodajce, na věc nasadil obranné agenty, kteří se po drastickém omezení činnosti ocitli bez „zaměstnání“. Vladařovi důvěrníci následně sháněli informace o osobách, často židovské národnosti, které plánovaly, mnohdy pod dojmem ohrožení, opustit republiku a v souvislosti s tím nelegálně vyvézt valutové prostředky. Pozitivní zjištění poté předávali orgánům kontroly Okresního finančního ředitelství v Praze. Určitou zajímavostí je, že Vladařovi s Kučerou a dokonce i jejich agentům z odhalených případů plynuly finanční odměny. V této době se vše dělo ještě se souhlasem 2. oddělení HŠ MNO, jmenovitě s vědomím samotného majora Bartíka.⁹⁴

Poválečné výpovědi nám částečně odkrývají konkrétní podobu těchto později víceméně provokačních akcí. Nastrčení agenti například předstírali, že mají ve Spojených státech amerických šekové konto, a že jsou nejen schopni směnit koruny za americké dolary, ale přes známé u aerolinií za hranice dopravit i různé zásilky. Když jednání mířilo k finále, byla osoba chystající se z Československa vystěhovat pozvána do konspiračního bytu, ve kterém nahrávací zařízení zaznamenalo podstatu valutového přečinu. Následně se provedlo fingované zatčení a výslech, jehož cílem bylo u zadrženého vzbudit zdání, že se v případě nastrčených agentů skutečně jedná o valutové obchodníky s velkými možnostmi, na které policie vůbec nemůže. Podle svědectví poručíka Jana Brože, jež se některých těchto předstíraných „zadržení“ z Vladařova příkazu účastnil, pak vyhlédnutá oběť po propuštění od předstíraného výslechu získala k celému podniku ještě větší důvěru. Pod tímto dojmem se mnohdy rozhodla obnos ke směně navýšit (mělo se údajně jednat i o milionové částky), případně do směny zapojit své známé. K finální transakci však nikdy nedošlo. Naopak se přikročilo ke skutečnému zásahu. Za tyto akce dostával Vladař se svými lidmi odměny přímo od Zemského finančního ředitelství v Praze.⁹⁵

Důsledky plynoucí z mnichovských událostí si nepřímou vynutily také změnu ve vedení 2. oddělení I. sboru. Po ní měl Krček převzít funkci přednosta 2. oddělení IV. sboru v Olomouci. Nic na tom nemělo změnit ani jeho nejvyšší možné, tedy „výtečné“, hodnocení v kva-

⁹¹ Sám Ludvík Kalman se měl v průběhu Protektorátu zdiskreditovat spoluprací s okupanty. Od roku 1945 byl veden jako nezvěstný. ABS Praha, f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-6-314-2, Seznam zpravodajsky činných osob žijících na území ČSR, fol. 760.

⁹² ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 474.

⁹³ ABS Praha, f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-6-314-2, Seznam zpravodajsky činných osob žijících na území ČSR, fol. 656–657 a f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 760.

⁹⁴ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 475; sign. 302-72-1, IV. část, Zápis s škpt. gšt. Janem Krčkem z 27. května 1940, fol. 691, Vyjádření mjr. Josefa Bartíka k činnosti Jana Krčka (nedatováno), fol. 724–725 a VÚA – VHA Praha, sb. Kvalifikační listiny, Kvalifikační listina Josefa Kučery, Rozsudek Vojenského soudu I. stolice ze 14. března 1947.

⁹⁵ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-91-7, Úřední záznam sepsaný 27. července 1950 se škpt. Janem Brožem ve věci plk. Jana Krčka, fol. 2.

lifikční listině.⁹⁶ K důvodům svého odchodu se Krček vracel při poválečném vyšetřování. Za vším měly stát denní hlášení o náladě obyvatelstva, které sepsávali příslušníci zpravodajského oddělení na základě vlastních dojmů a informací od agentů. Jedno takové hlášení z 18. listopadu 1938 měl Jan Krček uzavřít zhruba větou: „*Veřejnost, která už dříve ztratila důvěru ve schopnosti gen. Syrového, počíná pochybovat i o jeho charakteru*“.⁹⁷

Ačkoli obsah hlášení Krček považoval za objektivní a dokonce ho podepsal i tehdejší náčelník štábu I. sboru plk. gšt. Alois Hochman, reakce na sebe nenechala dlouho čekat. V nadcházející personální rošádě se měl Krček, snad na přímý zásah dotčeného generála, stěhovat do Olomouce a na jeho uvolněné místo se chystal stávající přednosta 2. oddělení štábu olomouckého IV. sboru mjr. gšt. Karel Ondráček. Bez ohledu na Krčkův odchod z Prahy zpravodajské oddělení pracovalo v zaběhnuté práci, a to jak ve stíhání valutových přešupků, tak ve sledování českých fašistů, na které byli právě přichozím majorem Ondráčkem nově nasazováni také Brož s Kučerou.⁹⁸

Účast zpravodajských orgánů i jejich důvěrníků na odhalování valutových přečinů ale neměla dlouhého trvání. Z ne zcela jasných příčin, možná z pochybností nad průběhem celého podniku, 2. oddělení HŠ MNO zakázalo jakoukoli účast na zmíněných akcích. Rozkaz měl být podle poválečných výpovědí příslušníka oddělení Jana Brože dokonce opakován, protože se v činnosti pokračovalo. V těchto výnosných aktivitách měl Vladař ovšem pokračovat dále a nebudeme předbíhat, když uvedeme, že na nich dělali také po okupaci českých zemí nacistickým Německem.⁹⁹

Krček po tom, co funkci předal majoru Ondráčkovi, do Olomouce nakonec neodcestoval. Svým způsobem ho podržel zatímni přednosta 2. oddělení HŠ MNO plukovník František Moravec a místo odeslání na Moravu Krčka přidělil ke zpravodajskému ústředí. V prosinci 1938 ho pak určil za přednostu nového zpravodajského pracoviště tzv. Pátracího střediska pro Podkarpatskou Rus umístěného v podkarpatoruské Svaljavě.¹⁰⁰

V omezené podobě, plynoucí z hledání nekonfliktního poměru k nacistickému Německu, se činnost vojenských zpravodajců přelila do zlomového roku 1939. Československé zpravodajství se o připravované okupaci českých zemí dovědělo počátkem března. S informacemi ale operoval pouze úzký okruh osob a k nižším stupňům zpravodajské hierarchie vůbec nepronikla.

⁹⁶ VÚA – VHA Praha, sb. Kvalifikační listiny, Kvalifikační listina Jana Krčka, Kvalifikační listina Část II za kvalifikační rok 1938.

⁹⁷ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 476 a sb. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-6108 MV, Svodka k protokolu s Rudolfem Vladařem ze dne 21. června 1950, fol. 37. Také podle Vladařových poválečných výpovědí měly za Krčkovým odvoláním stát elaboráty o náladách obyvatelstva, kde Krček ventiloval svoji nespokojenost s gen. Syrovým. ABS Praha, sb. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-6108 MV, Protokol s Rudolfem Vladařem ze dne 1. července 1945, fol. 43.

⁹⁸ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 476; sign. 302-72-1, IV. část, Rozklad k výpovědi plk. gšt. Jaroslava Vedrala-Sázavského z roku 1942, fol. 964; sb. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-6108 MV, Protokol s npor. Janem Brožem ze dne 16. července 1945, fol. 6 a VÚA – VHA Praha, sb. Kvalifikační listiny, Kvalifikační listina Jana Krčka, nar. 1901, Kvalifikační listina Část I.

⁹⁹ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-91-7, Úřední záznam sepsaný 27. července 1950 se škpt. Janem Brožem ve věci plk. Jana Krčka, fol. 3 a sb. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-6108 MV, Protokol s Rudolfem Vladařem ze dne 21. června 1950, fol. 55–56.

¹⁰⁰ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-72-1, 3. část, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem 2. června 1950, fol. 476 a sign. 302-72-1, IV. část, Rozklad k výpovědi plk. gšt. Jaroslava Vedrala-Sázavského z roku 1942, fol. 964. K problematice Pátracího střediska pro Podkarpatskou Rus například: VYHLÍDAL, Milan. Československé vojenské zpravodajství po mnichovských událostech roku 1938. Pátrací středisko pro Podkarpatskou Rus. In: *Securitas imperii*, 2012, č. 1, s. 46–61.

Okolnosti odchodu skupiny plk. Moravce do Velké Británie jsou tuzemskou historiografií dobře popsány.¹⁰¹ Naopak, záležitosti spojené s likvidací zpravodajského materiálu ze štábů velitelství ZVV, sborů a jednotlivých divízi stály spíše na okraji zájmu stávajících odborných výstupů. V obecnosti lze říci, že k hromadnému zničení těchto materiálů nedošlo a německý Abwehr tak mohl po okupaci jejich analýzou fungování zpravodajské služby částečně rekonstruovat.¹⁰²

Podle ojedinělého svědectví na okupaci z poválečného výsledku Rudolfa Vladaře nedošlo k vydání rozkazu k likvidaci zpravodajského archivu. Hned v poledních hodinách 15. března se do kanceláří 2. oddělení I. sboru na Malostranském náměstí dostavili němečtí vojáci včele s majorem Heinzem Schmalschlägerem, který coby příslušník vídeňského Abwehru plnil v Praze tajné úkoly již několik týdnů před invazí. Okupanti pod jeho vedením všichni pancéřové skříně na oddělení zapečetili. Do té doby se mělo zničit jen velice málo dokumentů, a to pouze ze soukromé iniciativy některých referentů, kteří je pálili v kamnech přímo v kancelářích. Například Jaroslav Doubek z pomocné kanceláře údajně zničil některé pokladní deníky. Sám Vladař při svém poválečném vyšetřování sdělil, že před odvezením spisů se spolu s Kučerou dostal do některých skříní a určité fascikly spolu vybrali a spálili v kotelně. Podobně po válce vypovídal také Kučera. Jejich výpovědi ovšem není možné věrohodně potvrdit.¹⁰³

Přesně týden po okupaci se po strastiplné cestě z Podkarpatské Rusi hlásil na 2. oddělení HŠ MNO v Praze škpt. Jan Krček. Zde dostal pouze příkaz svoji skupinu úředně rozpustit a dát se k opětovné dispozici I. sboru. Žádné další úkoly ho nečekaly. Vedoucím zpravodajského oddělení, které vstoupilo do řízení likvidace, zůstal major Ondráček a Krčka čekala pouze nucená dovolená.¹⁰⁴

Po okupaci, kdy se náplň činnosti vojenských zpravodajců zredukovala na administrativní minimum, se soukromé iniciativy chopil škpt. Vladař a se svým agentem Františkem Liškou (Fuchsem)¹⁰⁵ zahájil bez jakéhokoli pověření opětovné pátrání po vývozcích valutových prostředků.¹⁰⁶ V nových podmínkách ale tyto od počátku pochybné aktivity svým provokač-

¹⁰¹ Více k uvedenému například: KOKOŠKA – KOKOŠKA, *Spor*, s. 123 – 130 a VYHLÍDAL, Milan. *Vojenští zpravodajci proti nacistické okupaci. Odbojová skupina Tři konšelé*. Praha : Academia, 2022, s. 21 – 29.

¹⁰² Státní oblastní archiv Praha (SoA Praha), f. Mimořádný lidový soud v Praze, sign. Ls 2480/46, Vojenský posudek v trestní věci Josefa Kratochvilla.

¹⁰³ ABS Praha, sb. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-6108 MV, Protokol s Rudolfem Vladařem ze dne 1. července 1945, fol. 40; f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-10-17, Výtah k osobě jménem Kučera Josef ze dne 4. února 1957, fol. 14, sign. Z-6-314-2, Seznam zpravodajsky činných osob žijících na území ČSR, fol. 106 a KREISINGER, Pavel. Major Alois Frank. Czechoslovak Intelligence Officer and His Associates in Neutral Netherlands (1939–1940). In: *Vojenská historie*, 2025, roč. 29, č. 3, s. 79.

¹⁰⁴ ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-89-5, Zápis o výpovědi s Janem Krčkem ze dne 9. listopadu 1950, fol. 4–5 a sign. 302-72-1/3, část, Protokol sepsaný dnešního dne ve voj. věznici s plk. pčh. Janem Krčkem, VVU, v Praze dne 2. 6. 1950, fol. 478 a VÚA – VHA Praha, sb. Vojenské osobní spisy, Vojenský osobní spis Jindřicha Krátkého, Dotazník pro důstojníky a rotmistry.

¹⁰⁵ Osoba Františka Lišky (Fuchse) se po okupaci nacházela pod drobnohledem rodícího se vojenského odboje. Podle jistých informací ho mělo dokonce zatknout Gestapo, ale podle stejného pramene byl již 8. května 1939 propuštěn. Současně byly monitorovány jeho kontakty s Rudolfem Vladařem. ABS Praha, f. HS VKR (f. 302), sign. 302-31-11, Karta Fuchs František, fol. 84. Informace o zatčení Františka Lišky (Fuchse) není bohužel možné věrohodně ověřit, protože přírůstková (průtoková) kniha pankrácké věznice z roku 1939 se nedochovala. Existuje pouze jmenný index k seznamu zatčených, který je ovšem veden od 19. května 1939 do dubna 1945. Za uvedené informace tímto děkuji vedoucímu Kabinetu dokumentace a historie Vězeňské služby ČR PhDr. Aleši Kýrovi.

¹⁰⁶ ABS Praha, sb. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-6108 MV, Protokol s npor. Janem Brožem ze dne 16. července 1945, fol. 7.

ním obsahem již naplno sklouzly do nezákonné roviny. Na Vladařovu nebezpečnou činnost v poválečném svědectví poukazoval třeba dlouholetý spolupracovník 2. oddělení HŠ MNO a pozdější příslušník zpravodajské služby ve Velké Británii Adolf Püchler. Rudolf Vladař mu měl se svými lidmi připravit poměrně nepříjemné chvíle právě v březnu 1939, když se pod hrozbou zatčení připravoval k emigraci do Francie.¹⁰⁷ Vladař se v nových protektorátních podmínkách navzdory své minulosti dobře etabloval a postupem doby se dal do služeb okupačního aparátu. Spravedlnosti však neunikl a po osvobození ho Mimořádný lidový soud v Praze odsoudil k doživotnímu trestu odnětí svobody.

Vyšetřování se nevyhnul ani Vladařův blízký spolupracovník Josef Kučera. Krátce po válce sice stihl vstoupit do KSČ a nastoupit službu jako zástupce přednosty Obranného zpravodajství na Posádkovém velitelství Velké Prahy, ale ještě koncem roku 1945 byl prověřován právě kvůli účasti na valutových akcích z let 1938 a 1939. Jeho případ se pro nedostatek důkazů k soudu nakonec nedostal. Krátce nato byl však superarbitrován a z vojska propuštěn.¹⁰⁸

Pofiderní činnost Rudolfa Vladaře způsobila množství problémů zvláště Janu Krčkoví. Toho vyšetřovali v souvislosti s aktivitami jeho podřízených u I. sboru již v letech 1939–1940, tedy krátce po jeho emigraci a vstupu do zahraniční armády. Celou záležitost se nepodařilo do konce války uspokojivě uzavřít. Kauza se poté přelila do poválečného období a po únorovém převratu v roce 1948 ji účelově využilo 5. oddělení HŠ MNO při Krčkově nezákonné perzekuci.¹⁰⁹

Závěrem

Československá armáda i její zpravodajská služba prošla v polovině 30. let řadou významných změn. Ofenzivní zpravodajská činnost se po tom, co bylo za hlavního protivníka uznáno Německo, soustředila výhradně do rukou 2. oddělení HŠ MNO. Další důležitou novinkou se stal nový, sborový stupeň, od roku 1935 postupně zaváděný do struktury československé branné moci.

V rámci štábu velitelství každého sboru vznikala klasická čtyři oddělení. Na 2. (zpravodajské) oddělení poté připadly, se zaváděním výše uvedených změn, úkoly spojené nejenom se zpravodajským výcvikem, šifrovou službou, evidencí a s prováděním tiskové služby (v gesci výcvikové skupiny), ale v kritické realitě 30. let i celé spektrum povinností související s obrannou (kontrarozvědnou) činností proti aktivitám německé a maďarské špiónážní služby (v kompetenci obranné skupiny).

Úkolem předloženého textu bylo čtenáře seznámit s činností 2. oddělení štábu velitelství I. sboru, tedy se zpravodajským oddělením velitelství, které vzhledem ke stanovené působnosti v západních a jižních Čechách patřilo v předvečer druhé světové války ke klíčovým sborovým velitelstvím v republice. Mimořádně zachovalá pramenná základna umožnila proniknout nejen do oficiální práce zpravodajců tohoto vytíženého oddělení, ale také rekonstruovat jeho základní personální obsazení a současně poodhalit kontroverze pojící se k činnosti některých jeho příslušníků v samotném závěru 30. let.

¹⁰⁷ HANZLÍK, František – VYHLÍDAL, Milan. Adolf Püchler a jeho služba pro 2. (zpravodajské) oddělení Hlavního štábu. Příspěvek k činnosti československého vojenského zpravodajství před vypuknutím druhé světové války. In: *Historie a vojenství*, 2025, roč. LXXIV, č. 4, s. 16 – 17.

¹⁰⁸ VÚA – VHA Praha, sb. Kvalifikační listiny, Kvalifikační listina Josefa Kučery, nar. 1898, Záznam a Kvalifikační listina Část I. a ABS Praha, f. Mapy zpráv zpracování studijním ústavem MV (f. Z), sign. Z-10-17, Výtah k osobě jménem Kučera Josef ze dne 4. února 1957, fol. 12 a 14.

¹⁰⁹ K politické perzekuci Jana Krčka po roce 1948 více například: KREISINGER, Plukovník, s. 70 – 83.

Uvedený článek je prvním výstupem, který na případu 2. oddělení I. sboru přibližuje fungování a kompetence těchto středisek ve struktuře vojenské zpravodajské služby předmnichovské republiky. Vzhledem k tomu, že předmětem zkoumání se stalo jedno z celkem sedmi pracovišť svého druhu, je možné text brát současně jako sondu do problematiky, sondu, která může být předpokladem pro další studium zpravodajské činnosti na sborových stupních. Nelze totiž vyloučit, že další výzkum umožní korekci či doplnění některých publikovaných závěrů.

Prezentovaný text je výsledkem původního archivního výzkumu a vychází především ze studia materiálů Vojenského ústředního archivu – Vojenského historického archivu v Praze (zde jde o fond Velitelství I. sboru 1935–1939 a o sbírky Kvalifikační listiny a Vojenské osobní spisy), které byly podle potřeby doplněny informacemi ze sekundárních pramenů z Archivu bezpečnostních složek v Praze (v tomto případě jde především o poválečné výsledkové protokoly zainteresovaných zpravodajských důstojníků z fondu Hlavní správa vojenské kontrarozvědky).

M. VYHLÍDAL: DIE TÄTIGKEIT DER 2. (NACHRICHTEN-) ABTEILUNG DES STABES DES I. KORPSKOMMANDOS IN PRAG. EIN BEITRAG ZUR PROBLEMATIK DES MILITÄRISCHEN NACHRICHTENDIENSTES VOR DEM ZWEITEN WELTKRIEG

Die tschechoslowakische Armee durchlief am Vorabend des Zweiten Weltkriegs eine Reihe von Veränderungen. Infolge der sich verschlechternden internationalen Lage wurde bereits im Jahr 1933 eine Richtlinie zur umfassenden Reorganisation der Wehrmacht unterzeichnet. Ihre Umsetzung erfolgte schrittweise ab Mitte des Jahres 1935. Eine der Neuerungen stellte die Schaffung neuer Führungsebenen, der sogenannten Korps, dar, die zwischen die Landesmilitärkommandos (tschechisch: *zemská vojenská velitelství*, abgekürzt ZVV) und die Divisionskommandos eingefügt wurden.

Im Rahmen des Stabes jedes Korpskommandos entstanden die klassischen vier Abteilungen, wobei die 2. Abteilung für den militärischen Nachrichtendienst zuständig war. Auf die Tätigkeit der Nachrichtenabteilungen der Korpskommandos wirkten sich anschließend in erheblichem Maße weitere Veränderungen im Zusammenhang mit dem militärischen Nachrichtendienst aus. Zunächst wurde Deutschland im Jahr 1934 als Hauptgegner anerkannt, wodurch die böhmischen Länder zur strategischen Hauptbasis wurden. Darüber hinaus wurde bereits im folgenden Jahr 1935 die gesamte nachrichtendienstliche Offensive in die Hände der zentralen militärischen Nachrichtendienststelle übertragen, also in die Zuständigkeit der 2. (Nachrichten-)Abteilung des Hauptstabes des Ministeriums für nationale Verteidigung (tschechisch: *hlavní štáb Ministerstva národní obrany*, abgekürzt HŠ MNO).

Die Studie verfolgt das Ziel, die Tätigkeit der 2. (Nachrichten-)Abteilung des Stabes des I. Korpskommandos in Prag vorzustellen, die aufgrund ihrer territorialen Zuständigkeit für Süd- und Westböhmen innerhalb der Korpskommandos eine der Schlüsselstellungen einnahm. Bei der Rekonstruktion ihrer Tätigkeit helfen uns nicht nur der solide Zustand der Quellenbasis, sondern auch die Tatsache, dass während ihrer verhältnismäßig kurzen, jedoch intensiven Existenz zahlreiche Offiziere mit unterschiedlichen (teilweise auch erheblich kontroversen) Lebenswegen in ihr tätig waren. Dies gab in der Zeit nach 1945 und später auch nach dem kommunistischen Umsturz vom Februar 1948 Anlass zu ihrer Untersuchung. Die Analyse der erhaltenen authentischen Materialien aus der Pro-

venienz der Tätigkeit des I. Korpskommandos, ergänzt um Informationen aus den Nachkriegsverhörprotokollen der beteiligten Personen, ermöglicht einen Einblick in das breite Spektrum der Herausforderungen, denen sich die Nachrichtendienstoffiziere des Prager I. Korps in den schwierigen 1930er Jahren gegenübersehen.

Seznam použitých pramenů a literatury/List of references and Literature

Primární zdroje/Primary sources

Archivy a archivní prameny/Archives and Archives sources:

Archiv bezpečnostních složek Praha (ABS Praha)

f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky (f. 302);

f. Mapy zpráv zpracované studijním ústavem MV (f. Z);

sb. Vyšetřovací spisy.

Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg

f. Nachgeordnete Dienststellen und Einheiten des OKW/Amtes Ausland/Abwehr (f. RW/49).

Národní archiv Praha (NA Praha)

f. Policejní ředitelství v Praze II – Zpravodajská ústředna při Policejním ředitelství Praha (f. 200);

f. Zemský úřad Praha – Prezidium zemského úřadu v Praze (f. 207).

Státní oblastní archiv Praha (SoA Praha)

f. Mimořádný lidový soud v Praze.

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha (VÚA – VHA Praha)

f. Velitelství útvarů za branné pohotovosti státu;

f. Velitelství I. sboru 1935–1939;

f. 1. (operační) oddělení HŠ MNO 1919–1939;

sb. Kvalifikační listiny;

sb. Velitelství vojenské zpravodajské služby (sb. 37).

Sekundární zdroje/Secondary sources:

Monografie a sborníky jako celek/Monographs:

FIDLER, Jiří – SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*. Praha : Libri, 2006. 768 s. ISBN 80-7277-256-2.

HARASZTI, György (ed.). *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*. Budapest : Corvina Kiadó, 2007. 661 s. ISBN 978-963-13-5336-5.

HAMÁK, Bedřich – VONDROVSKÝ, Ivo. *Mobilizovaná československá armáda 1938*. Dvůr Králové nad Labem : Fortprint, 2010. 207 s. ISBN 978-80-86011-43-1.

HANZLÍK, František. *Bez milosti a slitování. B. Reicin – fanatik rudého teroru*. Praha : Ostrov, 2011. 352 s. ISBN 978-80-86289-72-4.

KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54. Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby*. Praha : Naše vojsko, 1994, 348 s. ISBN 80-206-0437-5.

Kolektiv autorů. *Vojenské dějiny Československa III. díl (1918–1939)*. Praha : Naše vojsko 1987. 583 s.

KREISINGER, Pavel. *Brigádní generál Josef Bartík. Zpravodajský důstojník a účastník prvního i druhého československého odboje*. Praha : Ústav pro studium totalitních režimů, 2011. 187 s. ISBN 978-80-87211-55-7.

MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Banská Bystrica : HWSK, 2012. 1030 s. ISBN 978-80-970941-0-2.

STRAKA, Karel. *Rekonstrukce československé agenturní sítě a jejích výsledků z let 1933–1939. Zpravodajské ústředí*. Praha : Vojenský historický ústav Praha, 2017. 423 s. ISBN 978-80-7278-709-8.

VYHLÍDAL, Milan. *Vojenští zpravodajci proti nacistické okupaci. Odbojová skupina Tři konšelé*. Praha : Academia, 2022. 336 s. ISBN 978-80-200-3274-4.

Studie a články v časopisech a sbornících, kapitoly v kolektivních monografiích/ Articles in Journals, Chapters in Monographs:

HANZLÍK, František – VYHLÍDAL, Milan. Adolf Püchler a jeho služba pro 2. (zpravodajské) oddělení Hlavního štábu. Příspěvek k činnosti československého vojenského zpravodajství před vypuknutím druhé světové války. In: *Historie a vojenství*, 2025, roč. LXXIV, č. 4, s. 4–19. ISSN 0018-2583.

KREISINGER, Pavel. Major Alois Frank. Czechoslovak Intelligence Officer and His Associates in Neutral Netherlands (1939–1940). In: *Vojenská historie*, 2025, roč. 29, č. 3, s. 51–92. ISSN 1338-7154.

KREISINGER, Pavel. Plukovník generálního štábu Jan Krček (1901–1961). Dlouhá cesta účastníka zahraničního odboje (velitele Gabčíka a Kubiše) k rehabilitaci. In: *Historie a vojenství*, 2017, roč. LXVI, č. 4, s. 70–83. ISSN 0018-2583.

KREISINGER, Pavel – VYHLÍDAL, Milan. Neznámá kapitola z dějin maďarské zpravodajské činnosti proti ČSR. Olomoucký špionážní případ kapitána v. v. Leopolda Katzerna a jeho synovce Wilhelma Katzera. In: *Historie a vojenství*, 2020, roč. LXIX, č. 4, s. 90–109. ISSN 0018-2583.

NĚMEČEK, Jan. Zpráva škpt. Jana Krčka o československém legionu v Polsku. In: *Historie a vojenství*, 1993, roč. XXXII, č. 2, s. 134–162. ISSN 0018-2583.

VYHLÍDAL, Milan. Československé vojenské zpravodajství po mnichovských událostech roku 1938. Pátrací středisko pro Podkarpatskou Rus. In: *Securitas imperii*, 2012, č. 1, s. 46–61. ISSN 1804-1612.

VYHLÍDAL Milan. Maďarská špionáž proti Československu. Kauza špkt. int. Viléma Tikala (1895–1936). In: *Vojenská história*, 2026, roč. 30, č. 1, s. 37–62. ISSN 1338-7154.

VYHLÍDAL, Milan. Výzvědné středisko I Praha a jeho nástupci (1936–1939). Příspěvek k fungování čs. vojenské zpravodajské služby před druhou světovou válkou. In: *Vojenská história*, 2025, roč. 29, č. 2, s. 7–28. ISSN 1338-7154.

VYHLÍDAL, Milan. Zkáza Schmoranzovy skupiny tiskových důvěníků. Příspěvek k počátkům domácí protinacistické rezistence. In: *Historie a vojenství*, 2025, roč. LXXIV, č. 3, s. 20–47. ISSN 0018-2583.

Předpisy/Military regulations

Organisační předpis pro vyšší velitelství (Org–III) z roku 1938

Internetové zdroje/Internet sources

Zákon ze dne 18. prosince 1936 o změně správní působnosti vojenských útvarů. (Zákon č. 320/1936 Sb.). Dostupné na: «<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/6740/0/2/zakon-c-320-1936-sb-o-zmene-spravni-pusobnosti-vojenskych-utvaru/zakon-c-320-1936-sb-o-zmene-spravni-pusobnosti-vojenskych-utvaru>» [cit. 25. 01 2026].

O autorovi/ About the Author

PhDr. Milan Vyhlídal, Ph.D.

Univerzita obrany,

Kounicova 44, 662 10 Brno, Česká republika

e-mail: Vyhlidal.Milan@seznam.cz

<https://orcid.org/0000-0002-8799-732X>